

SAMEDIGGI

SAMEDIGGE

SAEMIEDIGKIE

SAMETINGET

MØTEBOK 2/92

SIDE 1

Tid : 07. april 1992, kl.09.00 - 12.00 15.00 - 18.00
08. april 1992, kl.09.00 - 12.30

Sted : Kulturbygget, Kautokeino

Representanter:

1. Olav M. Dikkanen	21. Mary Mikalsen Trollvik
2. Magnhild Mathisen	22. Nils Jernsletten
3. Inger K. Juuso	23. Aage Pedersen
4. Johan Jernsletten	24. Ester Fjellheim
5. Ingrid Smuk Rollstad	25. Olav Andersen
6. Jon V. Aslaksen	26. Haldis Thommassen
7. Hans Guttorm	27. Inger-Ann Fossli
8. John H. Eira	28. Oddvin Storelv
9. Egil Olli	29. Ivar M. Simonsen
10. Ole H. Magga	30. Inger A. Johansen
11. Mathis M. Sara	31. Lennart Mikkelsen
12. Mikkel A. Gaup	32. Ante Eriksen
13. Alf E. Nystad	33. Ing-Lill Pavall
14. Josef Vedhugnes	34. Ella Holm Bull
15. Peder Mathisen	35. John Nordfjell
16. Svein H. Bårdsen	36. Jarle Jonassen
17. Ruth Rye Josefsen	37. Måret Guhttor
18. Mimmi Bæivi	38. Ingrid Wernberg
19. Eilif O. Larsen	39. Johan M. Sara
20. Lars Nilsen	

Søknader om permisjon ble referert og innvilget for følgende representanter:

- nr. 8: John Henrik Eira
- nr. 14: Josef Vedhugnes
- nr. 16: Svein Henning Bårdsen
- nr. 20: Lars Nilsen
- nr. 26: Haldis Thommassen

Vararepresentant for representant nr. 8: Hans Skoglund tok sete.

Vararepresentant for representant nr. 14: Innkalt men kunne ikke møte.

Vararepresentant for representant nr. 16: Leif Dunfjeld tok sete.

Vararepresentant for representant nr. 20: Johan Larsen tok sete.

Vararepresentant for representant nr. 26: Anders Oskal tok sete

Midlertidige permisjoner ble innvilget for følgende representanter:

07.04.92: Representanten Nils Jernsletten ble innvilget permisjon fra kl. 17.00 og ut møtet.

07.04.92: Representanten John Nordfjell ble innvilget permisjon fra kl. 17.00 og ut møtet.

Representanten Egil Olli tok sete kl. 09.10
Representanten Leif Dunfjell tok sete kl. 09.20
Representanten Alf Nystad tok sete kl. 09.35

Saksliste:

- SAK 13/92 KONSTITUERING AV SAMLINGEN
- NAVNEOPPROP, PERMISJONER/ INNKALTE VARAMEDLEMMER.
- GODKJENNING AV INNKALLING OG SAKSLISTE
- SAK 14/92 ST.MELD NR. 28 (1991-92) EN BÆREKRAFTIG REINDRIFT.
- SAK 15/92 EØS-AVTALEN - HØRINGSUTTALELSE.

SAK 13/92 KONSTITUERING AV SAMLINGEN

Møtelederskapet ved Mimmi Bæivi åpnet møtet.

a) Godkjenning av innkalling

Vedtak: Innkallingen av 24.03.1992 ble enstemmig godkjent.

b) Godkjenning av saksliste:

Møtelederskapet foreslo to nye saker til sakslisten:

SAK 14/92 NYTT VALGOPPGJØR - GODKJENNING AV VARAREPRESENTANT I VALGKRETS 5, PORSANGER.

SAK 17/92 FARENE FOR ATOMFORURENSNING I NORDOMRÅDENE.

SAK 14/92 OG 15/92 I INNKALLINGEN ENDRES TIL SAK 15/92 OG 16/92

Vedtak: Sakslisten som fulgte innkallingen med møtelederskapets tilleggssaker og endringer ble enstemmig vedtatt.

SAK 14/92 NYTT VALGOPPGJØR - GODKJENNING AV VARAREPRESENTANT
I VALGKRETS 5, PORSANGER.

I Dokumenter

- Kopi av brev 11.03.92 fra kretssamevalgstyret i valgkrets 5, Porsanger til Peder Eikvik - underretning om valg til Sametinget.
- Møteprotokoll fra kretssamevalgstyret i valgkrets 5 - møte 10.03.1992.
- Brev av 11.12.91 fra Sametinget til kretssamevalgstyret i valgkrets 5, Porsanger.

II INNSTILLING

**SAMETINGSVALGET 1989 - TILRÅDNING FRA FULLMAKTSKOMITEEN OM
GODKJENNING AV VARAREPRESENTANT PEDER EIKVIK FULLMAKT**

Under Sametingets møte 26. - 28. november 1991 i sak 39/91 ble det med hjemmel i samelovens § 2 - 9 (jfr. valgreglene § 75) fattet følgende vedtak:

M.ddja R. Nilljut fritas for sitt verv som vararepresentant til Sametinget for resten av perioden. Det foretas nytt valgoppgjør i valgkrets 5, Porsanger, for å kåre vararepresentant for M.ddja R. Nilljut.

I brev av 11.12.91 påla Sametinget med hjemmel i valgreglene § 74 kretssamevalgstyret i valgkrets 5, Porsanger, å foreta nytt valgoppgjør for å kåre vararepresentant til Máddja R. Nilljut.

Kretssamevalgstyret i valgkrets 5, Porsanger, har i møte den 10.03.92 kåret Peder Eikvik, Lebesby som vararepresentant for Máddja R. Nilljut (jfr. valgreglene § 52).

Fullmaktskomiteen slutter seg til dette og tilrår at Sametinget å fatte følgende vedtak:

"Fullmakten for vararepresentant Peder Eikvik, valgkrets 5, Porsanger, godkjennes, og vararepresentant Peder Eikvik tar sete".

III ENDELIG VEDTAK

Fullmaktskomiteens innstilling ble enstemmig vedtatt

SAK 15/92 ST.MELD. NR 28 (199¹-92) EN BÆREKRAFTIG REINDRIFT

I DOKUMENTER

- St.meld. nr. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift, m/følgeskriv av 07.02.92 fra Landbruksdepartementet.
- Fløtten utvalgets innstilling "Omstilling i Indre Finnmark", FFD: 3/92.
- Reindrifftsavtale 1.januar 1992 - 31.desember 1993, 1. avtaleår.
- Utskrift av møtebok sak 24/90 Reindrifftens situasjon
- Reindrifftsloven av 9.juni 1978.

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for næringssaker fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Jarle Jonassen:

1. INNLEDNING

Sametinget er tilfreds med at Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om reindrift, St. m. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift slik både Sametinget og Stortinget har bedt om. Sametinget er også tilfreds med at meldingen legger stor vekt på å drøfte reindriften innen en bred samfunnsmessig ramme. Samepolitiske, distriktpolitiske, miljøpolitiske, likestillingspolitiske og kulturpolitiske sammenhenger danner nettopp den rammen som gir debatten de riktige perspektiver.

Regjeringen har tatt til følge det viktigste ankepunktet mot reindriftpolitikken over lang tid, nemlig at næringen har vært sett og behandlet adskilt fra det øvrige samiske samfunnet. Nå legges det adskillig større vekt på å se sammenhengen mellom reindrift, andre næringer og øvrig utvikling i det samiske samfunnet. Dette er en nødvendighet for å finne en fremtid for

samisk reindrift, som gir næringsmessig sikkerhet for dens utøvere, opprettholder økologisk tilpassing og integrerer næringen på en naturlig måte i det øvrige samfunnet.

Dokumentet beskriver dagens situasjon forholdsvis detaljert og selv om datagrunnlaget ikke er så fullstendig som ønskelig kunne være på alle punkter. Meldingens situasjonsbeskrivelse utgjør langt på vei et egnet grunnlag for å trekke konklusjoner på en rekke sentrale spørsmål som er avgjørende for næringens fremtid, og dermed for en stor del også for samisk kulturs fremtid her til lands. Meldingen understreker alvoret i de problemer deler av næringen er kommet opp i. Regjeringen har lagt opp til en tildels sterkt selvkritisk gjennomgang av den reindriftspolitikken som har vært ført de senere år. Også dette er en positiv side ved meldingen.

Meldingen har to viktige mangler som må ses nærmere på

- en grundigere drøfting av de sosiale og kulturelle sider ved det samiske samfunnet og faglige vurderinger av disse forhold. Sami Sosialbargiid searvi har påpekt en rekke mangler som bør vurderes nærmere.
- vurdering av hvordan reindriftens egne organer, særlig distriktsstyrene, på kort sikt virkelig kan løse de oppgaver de er tiltenkt.

Sametinget er enig med Regjeringen i at hovedutfordringen for reindriftspolitikken de kommende år vil være å få til en bred oppslutning om de mål som må oppstilles og de tiltak som må settes i verk for å utvikle reindriftsnæringen til en livskraftig og lønnsom næring samtidig som de samfunnsmessige sider ivaretas. I denne sammenheng er det viktig å fremheve reindriftens sentrale rolle for utvikling av samisk kultur, språk og samfunnsliv slik det også blir understreket i denne meldingen.

Sametinget har gjennom sitt vedtak i 1990 i sak 24/90 om reindriftens situasjon lagt fram sitt prinsipielle syn på den fremtidige forvaltningen av næringen. Det syn og de prinsipper stortingsmeldingen presenterer er i stor utstrekning sammenfallende med Sametingets vurderinger fra den gang.

Sametinget vil i det følgende foreta en drøfting av de mål som stortingsmeldingen skisserer og deretter vurdere de virkemidler som må settes inn for å nå målene.

2. MÅL I REINDRIFTSPOLITIKKEN

2.1. Overordnede mål

At samisk reindrift ses i sammenheng med de generelle samepolitiske målsettinger, er riktig og nødvendig. Dette er godt begrunnet i kap. 9.1 i meldingen der sammenhengen mellom samisk kultur og reindriftnæringen som den eneste spesifikke samiske næring er beskrevet. I tillegg til den vekt dette blir tillagt i meldingen, vil Sametinget vise til innstillingen fra Arbeidsgruppen til å utrede tiltak for å motvirke de sysselsettingsmessige konsekvenser av omstrukturering innen reindriften (Fløttenutvalget) kap. 3.4. "Reindrift som del av samisk kultur". Sametinget er meget tilfreds med at Regjeringen uttrykkelig setter reindriftpolitikken i en generell samepolitisk ramme. Det er et nasjonalt ansvar for Norge innen de rammer nasjonal og internasjonal lovgivning (grunnloven, ILO-konvensjonen, FN-konvensjoner) setter (1) å styrke det materielle grunnlaget for samisk sysselsetting, bosetting og kultur og (2) å styrke samisk selvbestemmelse.

At reindriften også har en generell samfunnsmessig betydning utover det samiske og samepolitiske, er klart. Sametinget er enige i at distriktpolitiske, miljøpolitiske, likestillingspolitiske og beredskapsmessige sider av næringen er sentrale. Sametinget mener videre at disse målsettingene lar seg forene med de samepolitiske og at det her ikke er noe motsetningsforhold. De rent næringspolitiske målsettinger må settes inn i disse overordnede rammer.

2.2. Næringspolitiske mål

Sametinget slutter seg til den hovedmålsetting Regjeringen definerer for reindriftpolitikken:

- å utvikle en reindrift som er bærekraftig, både økologisk og økonomisk (s. 90)

Begrepet bærekraftig betyr i denne sammenheng

- en utvikling som tilfredsstillter dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter

Sametinget har selv tidligere bedt om at "støtteordninger og virkemidler legges om med sikte på en økologisk og økonomisk drift" (sak 24/90 pkt. 7).

Næringen må i tillegg ha en kultur målsetting, en inntektsmålsetting, en produksjonsmålsetting og en fordelingsmålsetting.

Inntektsmålsettingen er i meldingen (s. 91) definert som at

- Næringen må gi akseptable inntektsmuligheter, slik at utøverne kan sikres en forsvarlig inntekts- og velferdssituasjon

og produksjonsmålsettingen som at

- Produksjonen må ha en kvalitet som er tilpasset markedsmulighetene og de krav som markedet stiller.

Sametinget slutter seg til disse målsettinger og vurderingene av sammenhengen mellom de økologiske og økonomiske forhold.

I tillegg vil Sametinget understreke viktigheten av kultur- målsettingen og fordelingsmålsettingen i arbeidet med utformingen av den framtidige reindriftspolitikken.

Kulturmålsettingen må bygge på den plass og betydning næringen har for bevaring og utvikling av samisk kultur som ovenfor skissert. Både i språk, redskaper, klær, arbeidsteknikker, sosiale normer og omgangsformer finns verdier som er mer funksjonelle innen reindrift enn mange av de nye elementer som ofte ukritisk føres inn i næringen.

Fordelingsmålsettingen betyr at næringens egne ressurser (jfr. meldingens pkt. 5.1.3 og 5.1.4) og andre goder på den ene siden og arbeidsinnsats og byrder på den andre siden må fordeles jevnere på driftsenhetene/utøverne enn det som tilfellet er i dag (indre fordeling). En jevnføring av reindriften med andre (særlig jordbruket) hva angår ulike støtteformer og annen samfunnsengasjement for næringen, gir grunn til å etterlyse en bedre balanse for reindriften i forhold til de andre næringene (ytre fordeling).

2.3. Prioriteringen av målene

De konkrete næringspolitiske mål må prioriteres i forhold til hovedmålet slik at reindrift kan utvikles til en økologisk og økonomisk levedyktig næring i hele reindriftsområdet.

Sametinget vil understreke de store variasjonene i næringen med tanke på beiteressurser, produktivitet og lønnsomhet. Den målstruktur som meldingen skisserer har en svakhet i at den legger opp til å generalisere næringens situasjon for meget på grunnlag av de problemer reindriften har i deler av Finnmark. En stor utfordring for Regjeringens opplegg med målrettet virkemiddelbruk ligger i å differensiere virkemiddelbruken regionalt ikke bare i forhold til hovedmålene som her er formulert, men også i forhold til de utfordringer de forskjellige deler av næringen står overfor.

3. VIRKEMIDLER I REINDRIFTSPOLITIKKEN

Sametinget er i stor utstrekning enig i de hovedstrategier Regjeringen har skissert for å oppnå målsettingene. I tillegg er det positivt at Regjeringen gjennom et omstillingsprogram vil søke å styrke infrastrukturen i de områder som særlig berøres av omstillingen. Det er likevel nødvendig å drøfte de foreslåtte virkemidler noe nærmere.

3.1. Reindrifftsloven

Sametinget er enig i at reindrifftsloven av 1978 må revideres på en rekke punkter og vil ved behandlingen av den varslede lovproposisjon komme tilbake til de konkrete endringsforslag i full bredde. I forhold til forslagene i meldingen er det naturlig å knytte noen kommentarer.

3.1.1. Reindrifftens rettigheter og arealer

Sametinget er tilfreds med at stortingsmeldingen understreker det ansvar staten har når det gjelder å sikre rettsgrunnlaget for reindrifften som samisk næring. Reindrifften har allerede tapt mye beiteland og reinbeitearealene står overfor sterke ytre interesser som legger beslag på mer og mer land eller gjør beiteområder utilgjengelige eller vanskeliggjør utnyttelsen. Det mest sentrale både for næringen selv og myndighetene er å sikre de arealer som næringen har. Dette må framkomme i forbindelse med revisjonen av reindrifftsloven ved en sterkere lovfesting av beiteretten.

Reindrifftens arealer må få bedre sikring mot annen utnyttelse som umuliggjør reindrift eller er til vesentlig hinder for rasjonell drift. Det skal ikke være mulig å omdisponere reindrifftens arealer uten grundig politisk behandling i Sametinget.

I arealsammenheng er det helt sentralt å understreke hvilke fordeler som ligger i at næringen utnytter fornybare ressurser med liten alternativ utnyttingsverdi. I de tilfeller reindrifften kommer i konkurranse med annen arealutnyttelse er det viktig å ha i mente disse sider i tillegg til samepolitiske argumenter.

Dette vil utvilsomt bidra til å styrke næringens status slik at den ikke bare fremstår som en samisk særegenhet. Sametinget legger vekt på at disse sider ved næringens rolle betones i

ressurs- og arealsammenheng. Dette bør komme klart til uttrykk i forarbeidene til lovendringene for å skape en bredere aksept for behovet for rettsvern.

Det må i tillegg gjøres rede for hvordan unyttet areal kan tas i bruk til reindriftsformål. Reindriftsmeldingen ser bort fra denne muligheten, utifra forhold som har med rettssituasjon å gjøre.

Dette synes ikke å være et overbevisende argument mot å gjøre konkret utredning av hvilke muligheter som kunne være tilstede og hvilke hindringer som finns for å få dette til. Reindriften er antagelig den eneste næring i landet som i utgangspunktet allerede er geografisk avgrenset. Dette har å gjøre med historiske forhold fra den tid statens myndigheter var mest opptatt av å begrense samisk kulturutøvelse.

3.1.2. Likestilling

De varslede forslag til lovendring berører også behovet for å sikre kvinnens posisjon i reindriften. Det er imidlertid grunn til å spørre seg om de foreslåtte endringer er tilstrekkelig.

Sametinget vil henstille om reindriftsloven må endres slik at kvinnen får sine rettsmessige rettigheter i næringen. Samiske kvinner skal kunne ta del i næringen, både politisk, kulturelt og økonomisk.

3.2. Reindriftsavtalen

Reindriftsavtalens forhandlingsparter er idag staten og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL). Sametinget legger vekt på at alle i næringen må slutte opp om de tiltak som foreslås. Alle i næringen bør kunne ha mulighet til å påvirke utviklingen på like fot og slik få et nært forhold til den fremtidige politikk. Regjeringen har for sin del også uttrykt en slik målsetting:

"Det vil ikke være mulig å gjennomføre løsninger som ikke rein-eierne identifiserer seg med eller ser seg tjent med på sikt"
(s. 107).

Likevel ønsker Regjeringen å videreføre dagens ordning når det gjelder forhandlingsparter. Regjeringen argumenterer med at reindriften er en liten næring og det vil være uheldig med oppsplitting. Sametinget vurderer dette noe annerledes. Reindriften er ikke noen liten næring i samisk sammenheng. De hovedutfordringer som næringen står overfor dreier seg i hovedsak om de to største reindriftskommuner. Både den sysselsettingsmessige utvikling og samfunnsutvikling i disse to kommer har stor betydning i samisk sammenheng.

Vi kunne i og for seg ønske oss minst mulig oppsplitting i organisasjonsarbeidet. Men vi må på den andre siden ta til etterretning at det idag eksisterer to reindrifftsorganisasjoner med omtrent like stor oppslutning. Det er i den sammenhengen viktig å ta med at fremveksten av en ny stor reindrifftsorganisasjon også bør være et klart signal om at en del reineiere har sett seg tjent med en alternativ organisasjon.

Fløtten-utvalget vurderte forhandlingsretten slik:

"Reindrifftsavtalen er en avtale mellom to parter - Staten og NRL. Det er arbeidsgruppens oppfatning at dette må forandres. Det er naturlig å tenke seg at reindrifftsneringen blir bredere representert i forhandlingene enn i dag."

Utfra disse vurderinger ber Sametinget om at Boazo Ealáhus Searvi (BES) innrømmes forhandlingsrett på linje med NRL.

3.2.1. Differensiering av støtteordningene over avtalen

Regjeringen går inn for differensiering av tilskuddene over reindrifftsavtalen i forhold til regionene. Dette er nødvendig for å få en bedre tilpassing av reindrifftspolitikken til de ulike reindrifftsområdenes driftsforhold og særegenheter. Sametinget vil likevel understreke den faren som ligger i å endre og fjerne ordninger som i mange områder har bidratt til en positiv utvikling. Selv om behovet for endringer er prekært i deler av Finnmark, må ordningene over avtalen utvikles med tanke på å sikre næringens fremtid i hele landet.

3.2.2. Velferdsordninger i avtalen

Sametinget er bekymret for kvinnes stilling i forhold til avtalens velferdsordninger. Riktignok legger meldingen opp til at man skal se nærmere på det misforhold som angår avløserordningen og barnehager. Det er like sentralt å se på kvinnes trygderettigheter, noe som beskrives som et problem i kap. 7.4.5. i meldingen. Kvinnes rett til pensjon må likestilles med mannens ved førtidspensjonering.

Sametinget vil ellers komme tilbake til innholdet i det enkelte års avtale slik det er forutsatt at tinget skal ha anledning til.

3.3. Forvaltningsapparatet

Sametinget støtter hovedstrategien i meldingen om å overføre større ansvar til reindrifftsutøverne selv lokalt i saker som har

å gjøre med beiteressursene og utnyttelsen av dem. Bare ved å bygge på og bygge opp utøvernes egen ansvarsfølelse for egen situasjon kan man lykkes med å skape en sikker fremtid for næringen.

Sametinget tror det også er nødvendig å vurdere meget konkrete tiltak på kort sikt innen forvaltning og veiledning for at de kan løse sine oppgaver.

Styrking av reindriftens egne forvaltningsorganer vil nødvendigvis ta noe tid og i mellomtiden er det en del presserende oppgaver som må løses.

Det er nødvendig å definere klarere enn i dag hvilke oppgaver og ansvar som tilligger hvert av forvaltningsnivåene. Mange av problemene i næringen kan også skyldes at det enten ikke har vært klare regler for saksbehandling eller det har tatt lang tid å utarbeide regler.

For ordens skyld vil Sametinget presisere at spørsmålet om annen ressursforvaltning utover beiteressursene ikke er aktuelt å drøfte før Samerettsutvalget har lagt fram forslag om disse sider av rettigheter og ressursforvaltning, og den ressursforvaltning som omtales i det følgende er begrenset til reinbeiteressursene.

3.3.1. Sametinget

Samisk reindrift er den næring som klarest skiller seg historisk, næringsmessig, juridisk og kulturelt ut som egen samisk næring. Norge har gjennom internasjonale forplikter bundet seg til innføring av reelt samisk selvstyre. En sterk detaljstyring fra sentralmyndighetene hindrer opprettholdelse og naturlig fremvekst av et helhetlig samisk samfunn. Dette har dype virkninger i samisk samfunnsidentitet både individuelt, sosialt, næringsmessig og kulturelt. Meldingens forslag om at reindriftspolitikken må ha en klar samepolitisk forankring, er derfor både naturlig og nødvendig.

Utifra målsettingene i internasjonalt forpliktende konvensjoner, som FN's menneskerettighetskonvensjon, ILO konvensjon nr. 169 og utifra bestemmelse i Grunnlovens § 110 a, må Sametinget på sikt påta seg den forpliktelse og det ansvar politisk og forvaltningsmessig styring av samisk reindrift medfører. Stortinget må åpne for de nødvendige lovendringer dette krever. Med den sentrale samepolitiske rollen Sametinget skal spille, vil alle de sektorer som har betydning for det samiske samfunnet nødvendigvis inkorporeres i tingets virksomhet.

Sametinget må spille en aktiv rolle både når det gjelder forvaltningsapparatet og utformingen av reindrifftsavtalen. Meldingen er noe uklar hvordan Sametinget det enkelte år skal kunne utøve innflytelse på reindrifftsavtalen. Den drøfting tinget kan foreta, vil ikke kunne ha noen betydning før ved forhandlingene året etter.

At Sametinget skal få til behandling årsmeldingene fra reindrifftsstyret og områdestyrene, er positivt. Dette vil sikre et kontinuerlig og forpliktende samarbeid mellom Sametinget og forvaltningsapparatet. Særlig store endringer fra dagens situasjon vil dette egentlig ikke medføre formelt, for allerede nå kan Sametinget, om det ønsker, behandle disse meldingene med hjemmel i Sameloven.

På sikt er det klart at Sametingets rolle i forhold til reindriffts forvaltningsorgan må bli mye mer styrket. En konsekvent gjennomføring av samisk kulturell og næringsmessig selvbestemmelse og ansvar, krever at Sametinget etterhvert overtar forvaltningen av reindriffts-næringen på linje med den overtagelse av forvaltningsansvar som ellers vil skje i samiske saker.

3.3.2. Reindrifftsstyret

Sametinget finner det naturlig at reindrifftsstyret har det overordnede ansvaret for å kartlegge og overvåke beitetilstanden, beiteutnyttelsen, reintallet og andre viktige faktorer for reindriffts-næringen. En sterkere delegering av forvaltningsansvar fra regjering og departement til reindrifftsstyret samt en sterkere forbindelse mellom reindrifftsstyret og Sametinget er sentrale elementer i overføring av ansvar til det samiske samfunnet selv.

Representasjonen fra jordbruket i reindrifftsstyret må vurderes. Dagens ordning minner for meget om den tid da reindriffts-politikken for det meste gikk ut på å kontrollere reindrifften og tilpasse den ensidig til jordbrukets interesser. Hvis nåværende ordning opprettholdes, bør representasjon i så fall være gjensidig slik at reindrifften blir representert i jordbrukets organer.

Når det gjelder representasjon i Reindrifftsstyret, må Sametinget påpeke den meget skjeve kjønnsmessige fordeling i dette styret. Regelen om 40 % representasjon fra begge kjønn er meget dårlig oppfylt for dette styrets vedkommende.

På sikt vil reindrifststyret og reindrifstadministrasjonen representere naturlige enheter i Sametingets forvaltningsapparat. Sametinget må få myndighet til å oppnevne hele Reindrifststyret eller i hvertfall et flertall i Reindrifststyret og styreleder.

3.3.3. Områdestyret

Stortingsmeldingen er etter Sametingets oppfatning svært uklar hva gjelder områdestyrets oppgaver og ansvar. Dette forvaltningsleddets oppgaver, ansvar, valgordning m.v. må vurderes nærmere i forbindelse med revidering av reindrifstloven. Sametinget mener at områdestyret må være et faglig styre valgt av og blant reindrifstens egne utøvere.

3.3.4. Distriktsstyret

Prinsippielt er det en riktig linje å velge, at reineierne selv via distriktstyrene får større styringsrett over interne forhold og dermed større ansvar for drift og driftsmessige konsekvenser. Slik kan et indre næringsmessig selvstyre utvikles hvor næringens egen kompetanse, kunnskaper og forståelse gis plass i utformingen av næringens fremtid.

Det er imidlertid en del vansker som må overvinnes før dette kan bli vellykket. I sak 24/90 uttalte Sametinget:

"Distriktenes forvaltningsmuligheter er idag altfor svake fordi tillitsmannsapparatet mangler både underlag for fremtidsrettede beslutninger og det mangler også sanksjonsmuligheter og instrumenter til gjennomføring av vedtakene. Ansvar for egen forvaltning må kombineres med egnede virkemidler."

Meldingen legger opp til at distriktstyret, på samme måte som tillitsmannsutvalget i dag, skal ha en dobbel oppgave, nemlig som forvaltningsorgan og som representant for distriktets reieiere. Dette kan bli to interesser som i gitte tilfelle kan stå imot hverandre og dette kan virke til å lamme distriktsstyrets arbeid. Det er sannsynlig at denne problematikk allerede preger meget av nåværende tillitsmannsutvalgenes arbeidssituasjon. Sametinget ber Regjeringen vurdere alternative løsninger på dette punktet.

Ansvar for planlegging, organisering og fordeling av beiteressursene gjennom utarbeidelse av distriktstise beite- og driftsplaner, vil bli krevende arbeidsoppgaver for distriktene. Dette krever administrative ressurser på distriktsnivå langt ut over det som distriktene rår over i dag. Distriktstyrene må tilføres ressurser for å kunne forestå disse oppgaver.

De største belastninger for distriktsstyret vil opplagt være i rollen som konfliktløser. Det kan ikke sterkt nok understrekes at forutsetningene for å klare denne oppgaven under dagens forhold må vurderes meget nøye.

Dette er et av de mest avgjørende punkter i det opplegget Regjeringen har skissert. Sametinget tror at svært meget av fremtidens reindriftsforvaltning og -politikk står og faller med hvordan man lykkes med å sette distriktsstyret i stand til å løse de enorme oppgaver det står overfor, ut fra det stortingsmeldingen legger opp til.

Konkurransesfaktorer mellom driftsenheter og distrikter må klargjøres. Alle distrikt skal ha avklart og regulert beite-tilgang for sin drift på helårlig basis. Distriktsvise reguleringer må kunne gjennomføres i forhold til endrede behov i distriktene. Hver driftsenhet må ha avklart rettigheter til sin drift innenfor distriktsfelleskapet, med mulighet for ankebehandling om det oppstår konflikt om drifts- og beiteplaner for distriktet.

De fleste konfliktforhold opptrer internt i distriktene og mellom distrikter. Det er ikke tilstrekkelig å legge ansvaret over på dette styringsnivået uten også samtidig å anwise klare regler og ansvarsforhold på alle nivå.

Sametinget støtter Regjeringens planer om nyinndeling av reinbeitedistrikter som del av en strategi for bedre beitefordeling og beitebruk. Dette må gjøres ikke bare i Finnmark, men også sørover hvor behovene for slike reguleringer enkelte steder er like klare. Uklare arealreguleringer internt skaper og opprettholder konflikter mellom de enkelte driftsgrupper. Dette må snarest avklares ved endring av reindriftsloven, slik at fellesbeitebegrepet avskaffes i sin udefinerte form. Dagens inndelinger og mangel på inndelinger samsvarer ikke med de behov for rasjonell og økologisk drift som foreligger. Det har fra næringens egne rekker vært gjort utspill hvor nyinndeling av distriktene har stått sentralt. For å kunne utarbeide egnede beite- og driftsplaner for hver enkelt distrikt må inndelingene være slik at de naturlig danner grunnlag for samarbeid mellom driftsenhetene i distriktet.

3.3.5. Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindrifts-spørsmål

Sametinget viser til at denne ordningen ikke har noen klar funksjon, og foreslår på denne bakgrunn av samarbeidsorganet i denne form nedlegges.

3.4. Konvensjonsbeiting

Rett til reinbeite over riksgrensene er en rettighet uavhengig av samenes nasjonalstatlige tilhørighet og må vurderes utifra næringsmessige behov. Denne retten er nedfelt i Lappecodicillen av 1751 og representerer en viktig del av et samisk rettighetsgrunnlag generelt.

Sametinget må få innflytelse i prosessen med utarbeiding og fornying av Reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige, og Reingjerdekonvensjonen mellom Norge og Finland.

3.5. Veiledning

Veiledning på individuelt nivå vil være et nøkkelinstrument i en overgangsfase. De ulike næringsutøverne må gjennom aktiv veiledning tilføres informasjon om de muligheter som ligger i omstillingstiltak, utdanning og ikke minst omlegging av egen drift.

Sametinget vil fremheve de krav dette stiller til de som står for veiledningen. Den legitimitet og tillit veiledningstjenesten får innad i næringen vil være avgjørende for effekten av tjenesten.

Veiledningstjenesten må styrkes kraftig i alle reinbeiteområdene. Det bør legges vekt på oppsøkende veiledning overfor reinbeitedistrikt og næringsutøvere.

3.6. Fjelltjenesten

Fjelltjenesten bør omorganiseres og arbeidet desentraliseres. Samtidig er det nødvendig med en sterk faglig opprustning av reinpolitiet hvor det særlig bør legges vekt på språk, innsikt, kunnskap og ferdighet i praktisk reindrift.

3.7. Forskning og utdanning.

Sametinget deler Regjeringens syn på behovet for å styrke forskning, utdanning og veiledning innen reindriften. Behovet for kompetanseheving i reindriften er som det påpekes ikke primært rettet mot det behovet utøverne måtte ha i utøvelsen av den daglige drift i næringen. Reindriften i dag og i fremtiden vil stå overfor nye utfordringer som trenger oppfølging både på utdannings-, forsknings- og veiledningssiden.

Sametinget vil understreke behovet for et nært samarbeid mellom forskning, utdanning, veiledning og næringens utøvere. I den sammenheng vises det til Sametingets plan for 1991-93 der det

heter:

"Det formelle utdanningssystemet utgjør bare en del av de totale kvalifikasjoner. Svært mye av kunnskapen er utviklet innen det lokale næringslivet og omgivelsene. Dette kan kanskje tydeligst ses innen reindriftnæringen, hvor utdanning først de senere årene kan sies å ha blitt en del av det totale samspillet."

Utfordringen for de ulike ledd i en reindriftsutdanning ligger med andre ord i å utvikle metodene for å kartlegge og videreformidle den kunnskap som finnes i næringen til gagn for næringens fremtidige utøvere og det samiske samfunn i sin helhet.

Den utfordringen som ligger i utviklingen av det samiske utdanningssystemet i sin helhet, er en lang og ikke minst ressurskrevende prosess. Sametinget vil understreke det store ansvaret som ligger på bevilgende myndigheter, i en tid da den gamle samiske kunnskapen er i ferd med å dø ut uten dokumentasjon, og mulighet til videreføring. Dette er kunnskap som i stor grad bare finnes i reindriften i dag.

Reindriftsforskningen har konsentrert seg meget om biologiske forhold ved næringen. Det er naturligvis viktig som grunnlag for forståelsen av sammenhengen mellom dyr og miljø. Like viktig er det imidlertid å studere de samfunnsmessige forhold i og rundt næringen.

Sametinget vil fremheve viktigheten av å bygge opp forskning om reindrift med basis i samisk kulturell og faglig forståelse. Det må satses maksimalt på rekruttering til slik forskning fra samisk ungdom, for de kan bringe med seg den tradisjonelle praktiske teori i beskrivelse og videreutvikling av en formalisert kunnskap og teori.

Det er viktig å videreutvikle og bygge opp fagkompetanse i reindrift i de samiske miljø. Sametinget vil derfor peke på følgende tiltak som sentrale i denne sammenheng:

- opprette reindriftsstudium ved Samisk Høgskole
- styrke og bygge opp reindriftsforskning ved Nordisk Samisk Institutt og legge opp til et mer formalisert samarbeid mellom Instituttet og Høgskolen
- bygge opp et kompetansesenter for reindrift

I meldingen og for de tiltak som umiddelbart er satt igang med bakgrunn i meldingen er SUFUR trukket fram som et sentralt organ. Sametinget vil understreke at det i første rekke bør være Samisk utdanningsråd som bør ha hovedkoordineringsansvaret

for planlegging av utdanningstiltak. For utdanning på videregående skolenivå og for voksenopplæring er det de samiske videregående skoler som bør ha ansvaret når det gjelder tiltak i Guovdageaidnu og Kárášjohka, der disse skolene selv ligger.

De institusjoner som har den faglige og kulturelle kompetanse i samiske utdannings spørsmål og i vid forstand nærhet til målgruppen, bør også ha et klart oppfølgingsansvar, noe annet vil være faglig uheldig og samepoltisk uakseptabelt.

3.8. Omstillingsprogrammet

Stortingsmeldingen legger som tidligere nevnt vekt på å se de behov for endring i reindriftspolitikken som er påkrevd, i en større samfunnsmessig sammenheng. Sametinget har ved flere anledninger påpekt det grunnleggende prinsipp som bør gjelde i samepolitisk sammenheng, som klarest kommer til uttrykk i sametingsplanen for perioden 1991-93, kapittel 3.3 "Fra norsk utkant til samisk sentrum", der det blant annet heter:

"Sametinget viser til at den overordnede strategien for nærings- og samfunnsutviklingen i de samiske områder stort sett tar utgangspunkt i at disse utgjør distriktpolitiske norske utkanter. Strategien bør nå legges om til at de samiske områder utgjør samiske sentra der det kreves ekstraordinære tiltak."

Omstillingsprogrammet i meldingen, er foreslått ut i fra en solid argumentasjon om generelle behov i deler av det samiske samfunn, som er klart historisk betinget, og en følge av tildels feilslått politikk fra myndighetenes side. Sametinget er tilfreds med at det fra Regjeringens side legges opp til tiltak som kan bidra til å styrke de samiske områders evne og mulighet til å løse utfordringene i reindriftens vanskelige situasjon.

I den foreløpige drøftingen av hvordan omstillingsprogrammet skal gjennomføres, virker det som Sametingets rolle er relativt begrenset. Omstillingsprogrammet og dets oppgaver griper direkte inn i Sametingets arbeidsområde på en rekke felter. I meldingen går det imidlertid fram at organiseringen ikke er endelig fastlagt og at dette skal utredes umiddelbart etter Stortingets behandling av den.

Sametingets prinsipielle oppfatning er at det ikke vil være naturlig med deltakelse fra tingets side, uten at tinget har hatt anledning til å uttale seg på forhånd. I det ligger det klare ambisjoner om at Sametinget skal ha det politiske og forvaltningsmessige ansvar for saker som angår den samiske befolkning. Forøvrig vises det til den ovenstående drøftingen av Sametingets rolle i forhold til reindriftspolitikken.

Sametinget mener at programstyret bør nedsettes av Sametinget og med representanter fra aktuelle departement, fylke og kommuner.

3.8.1. Omstillingsprogrammets forhold til reindriften

Til tross for den generelle profil det legges opp til i meldingen med hensyn til omstillingsprogrammet, er Sametinget av den oppfatning at omstillingsprogrammets primære oppgave er å løse de utfordringer reindriftnæringen står overfor. Dette gjelder spesielt tiltak på utdanningssiden, og utvikling av virksomhet basert på næringens råvarer.

Sametinget ser det som naturlig at samarbeidet mellom programstyret og forsøksprosjektet for næringskombinasjoner blir så nært som mulig. En slik satsning vil kunne gi de som er sysselsatt i reindriften en mulighet til å utvikle næringen i hele sin bredde, fremfor en for sterk fokusering på kjøttproduksjonen. Dette vil ikke minst være sentralt i et likestillingsperspektiv, med tanke på potensialet som ligger i duoddji-produksjon, etc.

3.8.2. Prøveprosjektet for næringskombinasjoner

Reindrift er med i prøveprosjektet både gjennom den såkalte driftstilskuddsdelen og utviklingsdelen.

Driftstilskuddsdelen, som er begrenset til seks kommuner i de tre nordligste fylkene har flere kriterier for hvem som kommer inn under denne delen. Reindriftsutøvere som ikke har driftsenhet eller oppfyller kriteriene for å ha egen driftsenhet kan komme inn under driftstilskuddsordningen hvis de driver i kombinasjon med enten jordbruk eller fiske.

Utviklingsdelen i prosjektet omfatter flere ordninger og gjelder de kommunene som er med i Samisk utviklingsfonds virkeområde. Tilskudd til disse formål kan gis til utøvere av tradisjonelle samiske næringer (bl.a. reindrift) som vil utvikle næringskombinasjoner mellom disse eventuelt i kombinasjon med nye næringer.

Denne utviklingsdelen har som mål å klargjøre om utviklingsstilskudd utenom de ordinære næringsavtalene kan skape ny sysselsetting og gi økt avkastning gjennom næringskombinasjoner.

Det som særpreger de samiske bosettingsområdene er at disse ligger i marginale strøk. Mulighetene for etablering av nye arbeidsplasser er små og dette er derfor i stor grad avhengig av den enkelte utøvers initiativ og handlekraft. For å styrke inntektsgrunnlaget i disse områdene vil tilleggsnæringer i tillegg til f.eks. reindrift være av vesentlig betydning.

Prosjektet i seg sjøl skal ikke oppfordre utøvere til overgang fra eneyrke til næringskombinasjoner. Det er behov for begge tilpasningene, men er ressursgrunlaget for lite til å gi familien nok økonomisk utkomme er det nødvendig å skaffe tilleggsinntekter gjennom kombinasjon med andre næringer.

3.8.3. Omstillingsprogrammets forhold til ungdom i reindriften

De utfordringer som næringen står overfor i Indre Finnmark er ikke minst knyttet til de unges framtid i næringen. Sametinget vil understreke det ansvaret som ligger i å sikre næringens rekruttering i årene fremover.

3.9. Bruk av skatter og avgifter som virkemiddel

Av øvrige virkemidler i reindriftspolitikken er skatter og avgifter fremhevet i meldingen. Sametinget er positiv til at regjeringen legger opp til å drøfte skatte- og avgiftspolitikken i forhold til reindriften. Det må foretas en gjennomgang av hva som kan godkjennes som driftsmiddel i reindriften. Sametinget vil spesielt påpeke kravet om at snøscooter blir akseptert som driftsmiddel.

Sametinget vil i tillegg rette søkelyset mot ett av forslagene i Fløtten-utvalgets innstilling. Det dreier seg om utøveres mulighet til å sette av inntekter fra slakting i fond (Jfr. Fløtten-utvalgets innstilling s. 19, tiltak 5.10). Fra næringens side har det vært fremhevet at utøverne i stor grad kan legge skattemessige vurderinger bak motviljen til å redusere flokkene. Dette dreier seg kanskje i stor grad om utøvere med store flokker. Mulighet til fondsavsetning med skatt på uttak av fondet vil i stor grad kunne ha samme sentrale sikkerhetsfunksjon som en stor flokk. Sametinget vil her vise til lov av 23. mars 1984 nr. 11, og ber regjeringen komme med forslag om en tilpassing av loven slik at dette forslaget kan gjennomføres.

Sametinget antar at et slikt tiltak både vil kunne ha en betydelig effekt på reintallet, samt muligheter for å gi plass til flere utøvere på sikt.

4. LIKESTILLING

Sametinget er av den oppfatning at det ligger svært store utfordringer innen reindriftspolitikken når det gjelder kvinnes stilling i næringen. De forslag regjeringen legger opp til, er etter tingets oppfatning ikke tilstrekkelig. Sametinget ser mulighetene for målkonflikter når antall mål øker og behovet for virkemiddelbruk for måloppnåelse kan gi motsatte

effekter. Til tross for dette er spørsmålet om styrking av kvinners status og rolle i næringen i stor grad et holdnings- og rettighetsspørsmål, men også et økonomisk spørsmål. Kvinners arbeid og behov for sikkerhet i utøvelsen av sin næring må betraktes som likeverdig med mannens. Dette må komme til uttrykk gjennom endringer i reindrifftsloven og gjennom virkemiddelpolitikken i reindrifftsavtalen.

5. AREAL

Regjeringen slår i meldingens kapittel 4.3.3. fast at:

"Tatt i betraktning den uklarhet som gjelder om retts-situasjonen og de konflikter som slike utvidelser ville skape, mener departementet at en utvidelse av det samiske reinbeiteområdet må vurderes som lite aktuelt, og departementet ser ikke at det er grunnlag for spesielle initiativ i denne retning." [St. meld. nr. 28, kap. 4.3.3. s. 27 andre avsnitt.]

Sametinget er i denne sammenheng av en annen holdning. De arealer det her er snakk om er arealer som i stor grad ikke utnyttes i næringssammenheng i dag. Til tross for de problemer næringen sliter med i deler av Finnmark av hensyn til ressursuttak, presiserer også Regjeringen at man i mange områder har en lønnsom næring med et balansert ressursuttak.

Sametinget vil på bakgrunn av det ovenstående og de kommentarer som er fremført tidligere i avsnitt 3.1.1, be om at fredede arealer innenfor, - og nye arealer utenfor samisk reinbeiteområde vurderes i forhold til utvikling av en av de mest sentrale samiske næringer.

Dette bør være en naturlig følge av utviklingen innen moderne reindrift som kan drøftes løpende, uavhengig av de akutte problemer i deler av Finnmark.

6. KONKLUSJON

Sametinget viser til at Regjeringens reindrifftsmelding er et egnet grunnlag for å trekke konklusjoner på en rekke sentrale spørsmål som er avgjørende for næringens framtid. Sametinget er også tilfreds med at hovedsynspunktene for meldingen i meget stor utstrekning er sammenfallende med Sametingets eget reindrifftsvedtak for nærmere to år siden.

I det vedtaket ble det også trukket opp visse prinsipper angående Sametingets rolle i den fremtidige reindriffts- politikken. Viktige elementer i vedtaket var at Sametinget bør få innflytelse på reindrifftens styringsorganer. På lengre sikt gikk man inn for at Sametinget selv ville påta seg et større

forvaltningsansvar for reindriften.

Sametinget finner at disse hensyn i denne omgang er tilstrekkelig fulgt opp gjennom reindriftsmeldingen.

Reindriftsmeldingen bygger på at det i enkelte deler av reindriftsområdet er kriselignende tilstander. Av den grunn foreslår meldingen at det etableres et omstillingsprogram med et styre med representanter for flere departement, kommunale og fylkeskommunale organer og Sametinget.

Sametinget ser positivt på etableringen av et omstillingsprogram.

Sametinget er av den formening at reindriften skal ha et sterkt arealvern. Konkrete spørsmål i den forbindelse forutsettes tatt med i behandling av samerettsutvalgets innstilling i forbindelse med revisjon av reindriftsloven.

Representanten Ella Holm Bull fremmet forslag om at uttalelse fra samene i Røyrvik og Østre Namdal, legges ved protokollen.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe v/ Ingrid Smuk Rollstad fremmet følgende forslag til nytt avsnitt som 4. avsnitt, pkt. 3.8:

Sametinget vil som et særlig punkt peke på at det gjennom omstillingsprogrammet for reindriften etableres frivillige avviklingsordninger etter mønster fra andre næringer, f.eks. kondemneringsordninger for fiskefartøyer, oppkjøp av melkekvoter i landbruket o.l.. Spesielt aktuelt er det at det stilles økonomiske midler til rådighet som kan bidra til at utøverne finner det tjenelig å innløse driftsenhetene, og ha mulighet til å etablere seg innenfor andre næringer.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe v/ Ingrid Smuk Rollstad fremmet følgende forslag til nytt siste avsnitt under pkt 3.8:

Regjeringen oppnevner et programstyre etter prinsippene i reindriftsmeldingen.

Den frie gruppen v/ Mathis M. Sara fremmet følgende endringsforslag:

Pkt. 3.1 Reindriftsloven, endres til følgende:

Sametinget er enig i at reindriftsloven av 1978 må revideres i sin helhet. Sametinget vil ved behandlingen av den varslede lovproposisjon komme tilbake til de konkrete endringsforslag i full bredde. I forhold til forslagene i meldingen er det naturlig å knytte noen kommentarer.

Pkt. 3.3.4, siste avsnitt, endres til følgende:

Sametinget støtter Regjeringens planer om nyinndeling av reinbeitedistrikter som en del av en strategi for bedre beitefordeling og beitebruk. Dette må gjøres ikke bare i Finnmark, men også sørover hvor behovene for slike reguleringer enkelte steder er like klare. Uklare arealreguleringer internt skaper ofte konflikter mellom de enkelte reindriftsgruppene. Dette må snarest avklares ved endring av reindriftsloven, slik at fellesbeite-begrepet avskaffes i sin udefinerte form, men uten at siidaens tradisjonelle organisasjonsformer ødelegges. Dagens offisielle inndeling samsvarer ikke med de behov for rasjonell og økologisk drift som foreligger. Det har fra næringens egne rekker vært gjort utspill hvor nyinndeling av distriktene har stått sentralt. For å kunne utarbeide egnede beite- og driftsplaner for hvert enkelt distrikt, må inndelingene være slik at de naturlig danner grunnlag for samarbeid mellom reindriftsutøverne i distriktet. En slik inndeling må i stor grad bygge på reindriftenes interne drifts- og samarbeidsformer slik det kommer til uttrykk i siidaordningen. Hvis ikke ville en inndeling kunne føre til nye konflikter og ha uheldige konsekvenser for reindriftenes betydning som samisk kulturbærer.

Pkt. 6 endres til følgende:

Reindriftpolitikken bygger som kjent på reindriftsloven og reindriftsavtalen. Mens den sistnevnte forhandles på nytt hvert annet år, har reindriftsloven eksistert uforandret siden 1978. I dag hersker det almen enighet om at reindriftsloven i alt for stor grad har vært en næringslov som ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til kulturdimensjonen i reindriften. Dette har hatt en rekke uheldige konsekvenser i samisk kultursammenheng (driftsenhetsbegrepet, distriktsordningen, retten til øremerker, sytingsrein etc.), først og fremst i Finnmark. Dessuten har heller ikke de økonomiske sidene ved reindriftpolitikken svart til forventningene. Regjeringen innrømmer dette og sier det faktisk så sterkt at:

"Det må konkluderes med at reindriftpolitikken ikke har lyktes i å heve inntektsnivået i næringen og levekårene for reindriftsbefolkningen i Finnmark.".....

"Reindriftsbefolkningen i disse områdene som gruppe har antagelig knapt hatt realøkning i inntektsnivå og kjøpekraft fra 1976 og fram til i dag". (s. 61, nederst til venstre).

Hovedproblemet ved reindriftpolitikken har vært dens gjennomgående karakter av prøving og feiling. Etterhvert som nye tiltak ikke har svart til forventningene, er de erstattet av

andre. Denne situasjonen er uholdbar. Regjeringens konklusjon bør derfor føre til at hele reindrifftsloven nå må vurderes på nytt. Det er ikke forsvarlig å bare forandre på enkeltpunkter hver gang nye problemer dukker opp. Man kan ikke fortsette med å la en hel befolkningsgruppe være gjenstand for denne type politisk eksperimentering. Sametinget ber derfor om at hele reindrifftsloven og reindrifftsavtalen vurderes på nytt på bakgrunn av de erfaringer man har gjort i de snart 15 årene som er gått. Også fordi de samepolitiske realiteter og den rettslige utvikling i dag er helt forskjellig enn da loven ble laget. Vi vil peke på at ingen av reindrifftsens organisasjoner noensinne har akseptert reindrifftsloven av 1978. Eventuell inndeling av reinbeitene må bygge på reindrifftsens drifts- og samarbeidsformer slik det kommer til uttrykk i siidasystemet.

Reindrifftsmeldingen bygger på at det i enkelte deler av reindrifftsområdet er kriselignende tilstander. Av den grunn foreslår meldingen at det etableres et omstillingsprogram med eget styre. De foreslåtte tiltak i reindrifftsmeldingen kan føre til at enkelte må ut av næringen. En må derfor sikre at de foreslåtte virkemidler først og fremst kommer disse til gode.

Samarbeidsgruppa/NSR v/ Aage Pedersen fremmet følgende forslag basert på sametingsrådets forslag til innstilling overfor hovedkomiteen for næringsaker:

1. INNLEDNING

Sametinget er tilfreds med at Regjeringen har lagt fram en stortingsmelding om reindrift, St. m. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift slik både Sametinget og Stortinget har bedt om. Sametinget er også tilfreds med at meldingen legger stor vekt på å drøfte reindrifften innen en bred samfunnsmessig ramme. Samepolitiske, distriktpolitiske, miljøpolitiske, likestillingspolitiske og kulturpolitiske sammenhenger danner nettopp den rammen som gir debatten de riktige perspektiver.

Regjeringen har tatt til følge det viktigste ankepunktet mot reindrifftspolitikken over lang tid, nemlig at næringen har vært sett og behandlet adskilt fra det øvrige samiske samfunnet. Nå legges det adskillig større vekt på å se sammenhengen mellom reindrift, andre næringer og øvrig utvikling i det samiske samfunnet. Dette er en nødvendighet for å finne en fremtid for samisk reindrift, som gir næringsmessig sikkerhet for dens utøvere, opprettholder økologisk tilpassing og integrerer næringen på en naturlig måte i det øvrige samfunnet.

Dokumentet beskriver dagens situasjon forholdsvis detaljert og selv om datagrunnlaget ikke er så fullstendig som ønskelig kunne

være på alle punkter. Meldingens situasjonsbeskrivelse utgjør langt på vei et egnet grunnlag for å trekke konklusjoner på en rekke sentrale spørsmål som er avgjørende for næringens fremtid, og dermed for en stor del også for samisk kulturs fremtid her til lands. Meldingen understreker alvoret i de problemer deler av næringen er kommet opp i. Regjeringen har lagt opp til en tildels sterkt selvkritisk gjennomgang av den reindriftspolitikken som har vært ført de senere år. Også dette er en positiv side ved meldingen.

Meldingen har to viktige mangler som må ses nærmere på

- en grundigere drøfting av de sosiale og kulturelle sider ved det samiske samfunnet og faglige vurderinger av disse forhold. Sami Sosialbargiid searvi har påpekt en rekke mangler som bør vurderes nærmere.
- vurdering av hvordan reindriftens egne organer, særlig distriktsstyrene, på kort sikt virkelig kan løse de oppgaver de er tildelet.

Sametinget er enig med Regjeringen i at hovedutfordringen for reindriftspolitikken de kommende år vil være å få til en bred oppslutning om de mål som må oppstilles og de tiltak som må settes i verk for å utvikle reindriftsnæringen til en livskraftig og lønnsom næring samtidig som de samfunnsmessige sider ivaretas. I denne sammenheng er det viktig å fremheve reindriftens sentrale rolle for utvikling av samisk kultur, språk og samfunnsliv slik det også blir understreket i denne meldingen.

Samtidig finner Sametinget å måtte tilkjennegi den oppfatning at enkelte virkemidler av vesentlig karakter ikke lar seg fremme i dag på grunnlag av manglende rettslig avklaring om retten til disponering av landressursene i de samiske områder.

Sametinget har gjennom sitt vedtak i 1990 i sak 24/90 om reindriftens situasjon lagt fram sitt prinsipielle syn på den fremtidige forvaltningen av næringen. Det syn og de prinsipper stortingsmeldingen presenterer er i stor utstrekning sammenfallende med Sametingets vurderinger fra den gang.

Sametinget vil i det følgende foreta en drøfting av de mål som stortingsmeldingen skisserer og deretter vurdere de virkemidler som må settes inn for å nå målene.

2. MAL I REINDRIFTSPOLITIKKEN

2.1. Overordnede mål

At samisk reindrift ses i sammenheng med de generelle samepolitiske målsettinger, er riktig og nødvendig. Dette er godt begrunnet i kap. 9.1 i meldingen der sammenhengen mellom samisk kultur og reindriftsnæringen som den eneste spesifikke samiske næring er beskrevet. I tillegg til den vekt dette blir tillagt i meldingen, vil Sametinget vise til innstillingen fra Arbeidsgruppen til å utrede tiltak for å motvirke de sysselsettingsmessige konsekvenser av omstrukturering innen reindriften (Fløttenutvalget) kap. 3.4. "Reindrift som del av samisk kultur". Sametinget er meget tilfreds med at Regjeringen uttrykkelig setter reindriftspolitikken i en generell samepolitisk ramme. Det er et nasjonalt ansvar for Norge innen de rammer nasjonal og internasjonal lovgivning (grunnloven, ILO-konvensjonen, FN-konvensjoner) setter (1) å styrke det materielle grunnlaget for samisk sysselsetting, bosetting og kultur og (2) å styrke samisk selvbestemmelse.

At reindriften også har en generell samfunnsmessig betydning utover det samiske og samepolitiske, er klart. Sametinget er enige i at distriktpolitiske, miljøpolitiske, likestillingspolitiske og beredskapsmessige sider av næringen er sentrale. Sametinget tror videre at disse målsettingene lar seg forene med de samepolitiske og at det her ikke er noe motsetningsforhold. De rent næringspolitiske målsettinger må settes inn i disse overordnede rammer.

2.2. Næringspolitiske mål

Sametinget slutter seg til den hovedmålsetting Regjeringen definerer for reindriftspolitikken:

- å utvikle en reindrift som er bærekraftig, både økologisk og økonomisk (s. 90)

Begrepet bærekraftig betyr i denne sammenheng

- en utvikling som tilfredsstillter dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter

Sametinget har selv tidligere bedt om at "støtteordninger og virkemidler legges om med sikte på en økologisk og økonomisk drift" (sak 24/90 pkt. 7).

Næringen må i tillegg ha en kulturmålsetting, en inntektsmålsetting, en produksjonsmålsetting og en fordelingsmålsetting.

Inntektsmålsettingen er i meldingen (s. 91) definert som at

- Næringen må gi akseptable inntektsmuligheter, slik at utøverne kan sikres en forsvarlig inntekts- og velferdssituasjon

og produksjonsmålsettingen som at

- *Produksjonen må ha en kvalitet som er tilpasset markedsmulighetene og de krav som markedet stiller.*

Sametinget slutter seg til disse målsettinger og vurderingene av sammenhengen mellom de økologiske og økonomiske forhold.

I tillegg vil Sametinget understreke viktigheten av kultur målsettingen i arbeidet med utformingen av den framtidige reindriftspolitikken.

Kultur målsettingen må bygge på den plass og betydning næringen har for bevaring og utvikling av samisk kultur som ovenfor skissert. Både i språk, redskaper, klær, arbeidsteknikker, sosiale normer og omgangsformer finns verdier som er mer funksjonelle innen reindrift enn mange av de nye elementer som ofte ukritisk føres inn i næringen.

Fordelingsmålsettingen betyr at næringens egne ressurser (jfr. meldingens pkt. 5.1.3 og 5.1.4) og andre goder på den ene siden og arbeidsinnsats og byrder på den andre siden må fordeles jevnere på driftsenhetene/utøverne enn det som tilfellet er i dag (indre fordeling). En jevnføring av reindriften med andre (særlig jordbruket) hva angår ulike støtteformer og annen samfunnsengasjement for næringen, gir grunn til å etterlyse en bedre balanse for reindriften i forhold til de andre næringene (ytre fordeling).

2.3. Prioriteringen av målene

De konkrete næringspolitiske mål må prioriteres i forhold til hovedmålet slik at reindrift kan utvikles til en økologisk og økonomisk levedyktig næring i hele reindriftsområdet.

Sametinget vil understreke de store variasjonene i næringen med tanke på beiteressurser, produktivitet og lønnsomhet. Den målstruktur som meldingen skisserer har en svakhet i at den legger opp til å generalisere næringens situasjon for meget på grunnlag av de problemer reindriften har i deler av Finnmark. En stor utfordring for Regjeringens opplegg med målrettet virkemiddelbruk ligger i å differensiere virkemiddelbruken regionalt ikke bare i forhold til hovedmålene som her er formulert, men også i forhold til de utfordringer de forskjellige deler av næringen står overfor.

3. VIRKEMIDLER I REINDRIFTSPOLITIKKEN

Sametinget er i stor utstrekning enig i de hovedstrategier

Regjeringen har skissert for å oppnå målsettingene. I tillegg er det positivt at Regjeringen gjennom et omstillingsprogram vil søke å styrke infrastrukturen i de områder som særlig berøres av omstillingen. Det er likevel nødvendig å drøfte de foreslåtte virkemidler noe nærmere.

3.1. Reindrifftsloven

Sametinget er enig i at reindrifftsloven av 1978 må revideres på en rekke punkter og vil ved behandlingen av den varslede lovproposisjon komme tilbake til de konkrete endringsforslag i full bredde. I forhold til forslagene i meldingen er det naturlig å knytte noen kommentarer.

Den bebudede endring av reindrifftsloven § 4, vil nødvendiggjøre godkjenning av all overføring av driftsenhet uten hensyn til erververens arverettslige eller familiemessige status i forhold til overdrageren. Dette representerer et alt for drastisk brudd med samisk tradisjon og rettsoppfatning, og bør derfor ikke fremmes. På den annen side støtter Sametinget den bebudede endring av evt. tillegg til lovens § 31 som er nødvendig for å sikre reindrifftsretten innenfor reinbeitedistrikt.

3.1.1. Reindrifftens rettigheter og arealer

Sametinger er tilfreds med at stortingsmeldingen understreker det ansvar staten har når det gjelder å sikre rettsgrunnlaget for reindrifften som samisk næring. Reindrifften har allerede tapt mye beiteland og reinbeitearealene står overfor sterke ytre interesser som legger beslag på mer og mer land eller gjør beiteområder utilgjengelige eller vanskeliggjør utnyttelsen. Det mest sentrale både for næringen selv og myndighetene er å sikre de arealer som næringen idag har. Dette må framkomme i forbindelse med revisjonen av reindrifftsloven ved en sterkere lovfesting av beiteretten.

Reindrifftens arealer må få bedre sikring mot annen utnyttelse som umuliggjør reindrifft eller er til vesentlig hinder for rasjonell drift. Det skal ikke være mulig å omdisponere reindrifften arealer uten grundig politisk behandling i Sametinget. Sametinget skal ha rett til å avgjøre areal-disponering til andre samfunnsformål og kunne forhindre areal-disponering for kommunale, fylkeskommunale eller private formål når de er til vesentlig skade for reindrifften. Det må foretas en kontinuerlig overvåking av arealplanlegging over alt samisk reinbeiteareal.

Annen samisk næringsutøvelse innenfor reinbeitedistrikter som fiske, bærplukking, fangst, beite for husdyr m.m. og som har tradisjonell bruksrettigheter, skal ikke hindres.

I arealsammenheng er det helt sentralt å understreke hvilke fordeler som ligger i at næringen utnytter fornybare ressurser med liten alternativ utnyttingsverdi. I de tilfeller rein-driften kommer i konkurranse med annen arealutnyttelse er det viktig å ha i mente disse sider i tillegg til samepolitiske argumenter.

Dette vil utvilsomt bidra til å styrke næringens status slik at den ikke bare fremstår som en samisk særegenhet. Sametinget legger vekt på at disse sider ved næringens rolle betones i ressurs- og arealsammenheng. Dette bør komme klart til uttrykk i forarbeidene til lovendringene for å skape en bredere aksept for behovet for rettsvern.

Det må i tillegg gjøres rede for hvordan unyttet areal kan tas i bruk til reindriftsformål. Reindriftsmeldingen ser bort fra denne muligheten, utifra forhold som har med rettssituasjon å gjøre.

Dette synes ikke å være et overbevisende argument mot å gjøre konkret utredning av hvilke muligheter som kunne være tilstede og hvilke hindringer som finns for å få dette til. Reindriften er antagelig den eneste næring i landet som i utgangspunktet allerede er geografisk avgrenset. Dette har å gjøre med historiske forhold fra den tid statens myndigheter var mest opptatt av å begrense samisk kulturutøvelse.

3.1.2. Likestilling

De varslede forslag til lovendring berører også behovet for å sikre kvinnens posisjon i reindriften. Det er imidlertid grunn til å spørre seg om de foreslåtte endringer er tilstrekkelig.

Sametinget vil henstille om at følgende blir vurdert i forbindelse med endringer i reindriftsloven:

- Kvinners representasjon i reindriftens styrende organer.
- Kvinners rett til å beholde driftsenheten ved ekteskap.
- Rett til å beholde driftsenhet ved skillsmisse.

3.2. Reindriftsavtalen

Den sentrale reindriftspolitikken medfører store kulturelle, praktiske og økonomiske konsekvenser for den samiske befolkningen. Dette gjelder uansett hvor i landet reindriften drives og samene bor.

Sametinget har understreket betydningen av kultur målsettingen i

utformingen av den framtidige reindriftspolitikken. Dette betyr at reindrifftsavtalen ikke må omgjøres til en ren næringspolitisk avtale. Spesielt med hensyn til reindriftssamenes kultur og levemåte og med hensyn til reindriftssamenes kultur og levemåte og med hensyn til reindriftskvinnenes situasjon, er det fortsatt av avgjørende betydning at reindrifftsavtalen omfatter reindrifftsbefolkningens totale situasjon.

Målsettingen om å få til en bærekraftig næring økonomisk og økologisk, må ikke resultere i virkemidler som svekker reindriften i de områder der næringen allerede har en bærekraftig utvikling. Den positive produksjonsutvikling i enkelte reindriftsområder, med utgangspunkt i flokkstrukturering, er et direkte resultat av reindrifftsavtalen. Dette har i tillegg hatt den positive kulturelle effekt at flest mulig reindriftsfamilier har kunnet opprettholde sitt næringsgrunnlag.

På bakgrunn av kultur målsettingen og på bakgrunn av forslaget om regional tilpassing av tilskuddene over reindrifftsavtalen, er det et klart krav å få en bredere sammensatt forhandlingsdelegasjon fra begge parter ved reforhandlinger av reindrifftsavtalen. Dette gjelder også ved forhandlinger om korttidsavtaler.

Reindrifftsavtalens forhandlingsparter er idag staten og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL). Sametinget legger vekt på at alle i næringen må slutte opp om de tiltak som foreslås. Alle i næringen bør kunne ha mulighet til å påvirke utviklingen på like fot og slik få et nært forhold til den fremtidige politikk. Regjeringen har for sin del også uttrykt en slik målsetting:

"Det vil ikke være mulig å gjennomføre løsninger som ikke reindrifts-eierne identifiserer seg med eller ser seg tjent med på sikt" (s. 107).

Likevel ønsker Regjeringen å videreføre dagens ordning når det gjelder forhandlingsparter. Regjeringen argumenterer med at reindriften er en liten næring og det vil være uheldig med oppsplitting. Sametinget vurderer dette noe annerledes. Reindriften er ikke noen liten næring i samisk sammenheng. De hovedutfordringer som næringen står overfor dreier seg i hovedsak om de to største reindriftskommuner. Både den sysselsettingsmessige utvikling og samfunnsutvikling i disse to kommer har stor betydning i samisk sammenheng.

Sametinget kunne i og for seg ønske seg minst mulig oppsplitting

i organisasjonsarbeidet. Men tinget må på den andre siden ta til etterretning at det idag eksisterer to reindrifftsorganisasjoner med omtrent like stor oppslutning. Det er i den sammenhengen viktig å ta med at fremveksten av en ny stor reindrifftsorganisasjon også bør være et klart signal om at en del reineiere har sett seg tjent med en alternativ organisasjon.

Fløtten-utvalget vurderte forhandlingsretten slik:

"Reindrifftsavtalen er en avtale mellom to parter - Staten og NRL. Det er arbeidsgruppens oppfatning at dette må forandres. Det er naturlig å tenke seg at reindrifftsneringen blir bredere representert i forhandlingene enn i dag."

Utfra disse vurderinger ber Sametinget om at Boazo Ealáhus Searvi (BES) innrømmes forhandlingsrett på linje med NRL.

Sametingets innflytelse over forhandlingsresultatet må styrkes mer enn det meldingen legger opp til. Det kan skje ved at Sametinget overtar Statens ansvar i forhandlingene med næringen. I en overgangsperiode kan dette skje ved at Sametinget oppnevner en representant i Statens forhandlingsdelegasjon.

3.2.1. Differensiering av støtteordningene over avtalen

Regjeringen går inn for differensiering av tilskuddene over reindrifftsavtalen i forhold til regionene. Dette er nødvendig for å få en bedre tilpassing av reindrifftspolitikken til de ulike reindrifftsområdenes driftsforhold og særegenheter. Sametinget vil likevel understreke den faren som ligger i å endre og fjerne ordninger som i mange områder har bidratt til en positiv utvikling. Selv om behovet for endringer er prekært i deler av Finnmark, må ordningene over avtalen utvikles med tanke på å sikre næringens fremtid i hele landet.

3.2.2. Velferdsordninger i avtalen

Sametinget er bekymret for kvinnenes stilling i forhold til avtalens velferdsordninger. Riktignok legger meldingen opp til at man skal se nærmere på det misforhold som angår avløserordningen og barnehager. Det er like sentralt å se på kvinnenes trygderettigheter, noe som beskrives som et problem i kap. 7.4.5. i meldingen. Kvinnens rett til pensjon må likestilles med mannens ved førtidspensjonering.

Sametinget vil ellers komme tilbake til innholdet i det enkelte års avtale slik det er forutsatt at tinget skal ha anledning til.

3.2.3. Økologiske målsettinger i Reindrifftsavtalen

Det er nødvendig med en total gjennomgang og evaluering av reindrifftsavtalens virkemidler i forhold til målsettingene i reindrifftspolitikken, bl.a. gjerdebygging og mekanisering.

3.3. **Forvaltningsapparatet**

Sametinget støtter hovedstrategien i meldingen om å overføre større ansvar til reindrifftsutøverne selv lokalt i saker som har å gjøre med beiteressursene og utnyttelsen av dem. Bare ved å bygge på og bygge opp utøvernes egen ansvarfølelse for egen situasjon kan man lykkes med å skape en sikker fremtid for næringen.

Sametinget tror det også er nødvendig å vurdere meget konkrete tiltak på kort sikt innen forvaltning og veiledning for at de kan løse sine oppgaver.

Styrking av reindrifftens egne forvaltningsorganer vil nødvendigvis ta noe tid og i mellomtiden er det en del presserende oppgaver som må løses.

Det er nødvendig å definere klarere enn i dag hvilke oppgaver og ansvar som tilligger hvert av forvaltningsnivåene. Det bør foretas en evaluering av styringsorganenes funksjon og arbeid i god tid før neste oppnevning. Evalueringen bør også omfatte administrasjonen.

For ordens skyld vil Sametinget presisere at spørsmålet om annen ressursforvaltning utover beiteressursene ikke er aktuelt å drøfte før Samerettsutvalget har lagt fram forslag om disse sider av rettigheter og ressursforvaltning, og den ressursforvaltning som omtales i det følgende er begrenset til reinbeiteressursene.

3.3.1. Sametinget

Samisk reindrift er den næring som klarest skiller seg historisk, næringsmessig, juridisk og kulturelt ut som egen samisk næring. Norge har gjennom internasjonale avtaler forpliktet seg til å gi samene en sterkere selvråderett. En sterk detaljstyring fra sentralmyndighetene hindrer opprettholdelse og naturlig fremvekst av et helhetlig samisk samfunn. Dette har dype virkninger i samisk samfunnsidentitet både individuelt, sosialt, næringsmessig og kulturelt. Meldingens forslag om at reindrifftspolitikken må ha en klar samepolitisk forankring, er derfor både naturlig og nødvendig.

Utifra målsettingene i internasjonalt forpliktende konvensjoner, som FN's menneskerettighetskonvensjon, ILO konvensjon nr. 169 og

utifra bestemmelse i Grunnlovens § 110 a, må Sametinget påta seg den forpliktelse og det ansvar politisk og forvaltningsmessig styring av samisk reindrift medfører. Stortinget må åpne for de nødvendige lovendringer dette krever. Med den sentrale samepolitiske rollen Sametinget skal spille, vil alle de sektorer som har betydning for det samiske samfunnet nødvendigvis inkorporeres i tingets virksomhet.

Sametinget må spille en aktiv rolle både når det gjelder forvaltningsapparatet og utformingen av reindrifftsavtalen. Meldingen er noe uklar hvordan Sametinget det enkelte år skal kunne utøve innflytelse på reindrifftsavtalen. Den drøfting tinget kan foreta, vil ikke kunne ha noen betydning før ved forhandlingene året etter.

At Sametinget skal få til behandling årsmeldingene fra reindrifftsstyret og områdestyrene, er positivt. Dette vil sikre et kontinuerlig og forpliktende samarbeid mellom Sametinget og forvaltningsapparatet. Særlig store endringer fra dagens situasjon vil dette egentlig ikke medføre formelt, for allerede nå kan Sametinget, om det ønsker, behandle disse meldingene med hjemmel i Sameloven.

Det er klart at Sametingets rolle i forhold til reindriffts forvaltningsorgan må bli styrket. En konsekvent gjennomføring av samisk kulturell og næringsmessig selvbestemmelse og ansvar, krever at Sametinget overtar forvaltningen av reindrifftsneringen på linje med den overtagelse av forvaltningsansvar som ellers vil skje i samiske saker. Utifra en rammebevilgning til samiske nærings- og samfunnsformål, skal det forhandles frem en årlig reindrifftsavtale. Disse forhandlingene må skje mellom et forhandlingsutvalg nedsatt av Sametinget og reindriffts forhandlingsparter.

3.3.2. Reindrifftsstyret

Sametinget finner det naturlig at reindrifftsstyret har det overordnede ansvaret for å kartlegge og overvåke beitetilstanden, beiteutnyttelsen, reintallet og andre viktige faktorer for reindrifftsneringen. En sterkere delegering av forvaltningsansvar fra regjering og departement til reindrifftsstyret samt en sterkere forbindelse mellom reindrifftsstyret og Sametinget er sentrale elementer i overføring av ansvar til det samiske samfunnet selv.

Representasjonen fra jordbruket i reindrifftsstyret må vurderes. Dagens ordning minner for meget om den tid da reindriftpolitikken for det meste gikk ut på å kontrollere reindriften og tilpasse den ensidig til jordbrukets interesser. Hvis nåværende

ordning opprettholdes, bør representasjon i så fall være gjensidig slik at reindriften blir representert i jordbrukets organer.

Når det gjelder representasjon i Reindrifststyret, må Sametinget påpeke den meget skjeve kjønnsmessige fordeling i dette styret. Regelen om 40 % representasjon fra begge kjønn er meget dårlig oppfylt for dette styrets vedkommende.

På sikt vil reindrifststyret og reindrifstadministrasjonen representere naturlige enheter i Sametingets forvaltningsapparat. Allerede nå må Sametinget få myndighet til å oppnevne hele Reindrifststyret eller i hvertfall et flertall i Reindrifststyret og styreleder. Dette behøver i første omgang likevel ikke bety noen prinsipiell endring i at Departementet har det overordnede faglige ansvaret. Likeledes vil det etter vår vurdering heller ikke undra fagstatsråden det konstitusjonelle ansvaret. Faglige og geografiske hensyn vil Sametinget likevel kunne forpliktes å ta og det vil bl.a. selvsagt være mulig å innhente forslag fra organisasjonene.

3.3.3. Områdestyret

Stortingsmeldingen er etter Sametingets oppfatning svært uklar hva gjelder områdestyrets oppgaver og ansvar. Dets ansvar og selvstendighet synes å forbli svært begrenset. Det synes både økonomisk og saksbehandlingsmessig ineffektivt å bevare et forvaltningsledd som ikke tillegges klarere oppgaver og ansvar. Sametinget ber om at dette forvaltningsleddets oppgaver og ansvar vurderes nærmere i forbindelse med revidering av reindrifstloven. Det er videre naturlig at Sametinget oppnevner Områdestyrene etter forslag fra næringen.

3.3.4. Distriktsstyret

Prinsipielt er det en riktig linje å velge, at reieneierne selv via distriktstyrene får større styringsrett over interne forhold og dermed større ansvar for drift og driftsmessige konsekvenser. Slik kan et indre næringsmessig selvstyre utvikles hvor næringens egen kompetanse, kunnskaper og forståelse gis plass i utformingen av næringens fremtid.

Det er imidlertid en del vansker som må overvinnes før for at dette kan bli vellykket. I sak 24/90 uttalte Sametinget:

"Distriktenes forvaltningsmuligheter er idag altfor svake fordi tillitsmannsapparatet mangler både underlag for fremtidsrettede beslutninger og det mangler også sanksjonsmuligheter og instrumenter til gjennomføring av vedtakene. Ansvar for egen forvaltning må kombineres med egnede virkemidler."

Meldingen legger opp til at distriktstyret, på samme måte som tillitsmannsutvalget i dag, skal ha en dobbel oppgave, nemlig som forvaltningsorgan og som representant for distriktets reineiere. Dette kan bli to interesser som i gitte tilfelle kan stå imot hverandre og dette kan virke til å lamme distriktsstyrets arbeid. Det er sannsynlig at denne problematikk allerede preger meget av nåværende tillitsmannsutvalgenes arbeidssituasjon. Sametinget ber Regjeringen vurdere alternative løsninger på dette punktet.

Ansvar for planlegging, organisering og fordeling av beiteressursene gjennom utarbeidelse av distriktsvise beite- og driftsplaner, vil bli krevende arbeidsoppgaver for distriktene. Dette krever administrative ressurser på distriktsnivå langt ut over det som distriktene rår over i dag. Distriktstyrene må tilføres ressurser for å kunne forestå disse oppgaver.

De største belastninger for distriktstyret vil opplagt være i rollen som konfliktløser. Det kan ikke sterkt nok understrekes at forutsetningene for å klare denne oppgaven under dagens forhold må vurderes meget nøye.

Dette er et av de mest avgjørende punkter i det opplegget Regjeringen har skissert. Sametinget tror at svært meget av fremtidens reindriftsforvaltning og -politikk står og faller med hvordan man lykkes med å sette distriktstyret i stand til å løse de enorme oppgaver det står overfor, ut fra det stortingsmeldingen legger opp til.

Konkurransesfaktorer mellom driftsenheter og distrikter må klargjøres. Alle distrikt skal ha avklart og regulert beitetilgang for sin drift på helårlig basis. Hver driftsenhet må ha avklart rettigheter til sin drift innenfor distriktsfelleskapet, med mulighet for ankebehandling om det oppstår konflikt om drifts- og beiteplaner for distriktet.

De fleste konfliktforhold opptrer internt i distriktene og mellom distrikter. Det er ikke tilstrekkelig å legge ansvaret over på dette styringsnivået uten også samtidig å anwise klare regler og ansvarsforhold på alle nivå.

Sametinget støtter Regjeringens planer om nyinndeling av reinbeitedistrikter som del av en strategi for bedre beitefordeling og beitebruk. Dette må gjøres ikke bare i Finnmark, men også sørover hvor behovene for slike reguleringer enkelte steder er like klare. Uklare arealreguleringer internt skaper og opprettholder konflikter mellom de enkelte driftsgrupper. Dette må

snarest avklares ved endring av reindrifftsloven, slik at fellesbeitebegrepet avskaffes i sin udefinerte form. Dagens inndelinger og mangel på inndelinger samsvarer ikke med de behov for rasjonell og økologisk drift som foreligger. Det har fra næringens egne rekker vært gjort utspill hvor nyinndeling av distriktene har stått sentralt. For å kunne utarbeide egnede beite- og driftsplaner for hver enkelt distrikt må inndelingene være slik at de naturlig danner grunnlag for samarbeid mellom driftsenhetene i distriktet.

3.3.5. Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriffts-spørsmål

Sametinget viser til at denne ordningen ikke har noen klar funksjon, og foreslår på denne bakgrunn at samarbeidsorganet i denne form nedlegges.

Sametinget er enig med regjeringen i at den framtidige organisering av det nordiske samarbeidet på dette området bør vurderes i forhold til den samepolitiske utvikling. Sametinget akter å spille en aktiv rolle i utviklingen av nordisk samepolitisk samarbeid.

3.4. **Konvensjonsbeiting**

Rett til reinbeite over riksgrensene er en rettighet uavhengig av samenes nasjonalstatlige tilhørighet og må vurderes utifra næringsmessige behov. Denne retten er nedfelt i Lappecodicillen av 1751 og representerer en viktig del av et samisk rettighetsgrunnlag generelt.

Sametinget må få innflytelse i prosessen med utarbeiding og fornying av Reinbeitekonvensjonen mellom Norge og Sverige, og Reingjerdekonvensjonen mellom Norge og Finland.

3.5. **Veiledning**

Veiledning på individuelt nivå vil være et nøkkelinstrument i en overgangsfase. De ulike næringsutøverne må gjennom aktiv veiledning tilføres informasjon om de muligheter som ligger i omstillingstiltak, utdanning og ikke minst omlegging av egen drift.

Sametinget vil fremheve de krav dette stiller til de som står for veiledningen. Den legitimitet og tillit veiledningstjenesten får innad i næringen vil være avgjørende for effekten av tjenesten.

Veiledningstjenesten må styrkes kraftig i alle reinbeiteområdene. Det bør legges vekt på oppsøkende veiledning overfor reinbeitedistrikt og næringsutøvere.

3.6. Kontroll-tiltak

Reinpolitiet bør omorganiseres og arbeidet desentraliseres. Samtidig er det nødvendig med en sterk faglig opprustning av reinpolitiet hvor det særlig bør legges vekt på innsikt, kunnskap og ferdighet i praktisk reindrift.

3.7. Forskning og utdanning.

Sametinget deler Regjeringens syn på behovet for å styrke forskning, utdanning og veiledning innen reindriften. Behovet for kompetanseheving i reindriften er som det påpekes ikke primært rettet mot det behovet utøverne måtte ha i utøvelsen av den daglige drift i næringen. Reindriften i dag og i fremtiden vil stå overfor nye utfordringer som trenger oppfølging både på utdannings-, forsknings- og veiledningssiden.

Sametinget vil understreke behovet for et nært samarbeid mellom forskning, utdanning, veiledning og næringens utøvere. I den sammenheng vises det til Sametingets plan for 1991-93 der det heter:

"Det formelle utdanningssystemet utgjør bare en del av de totale kvalifikasjoner. Svært mye av kunnskapen er utviklet innen det lokale næringslivet og omgivelsene. Dette kan kanskje tydeligst ses innen reindriftnæringen, hvor utdanning først de senere årene kan sies å ha blitt en del av det totale samspillet."

Utfordringen for de ulike ledd i en reindriftsutdanning ligger med andre ord i å utvikle metodene for å kartlegge og videreformidle den kunnskap som finnes i næringen til gavn for næringens fremtidige utøvere og det samiske samfunn i sin helhet.

Den utfordringen som ligger i utviklingen av det samiske utdanningssystemet i sin helhet, er en lang og ikke minst ressurskrevende prosess. Sametinget vil understreke det store ansvaret som ligger på bevilgende myndigheter, i en tid da den gamle samiske kunnskapen er i ferd med å dø ut uten dokumentasjon, og mulighet til videreføring. Dette er kunnskap som i stor grad bare finnes i reindriften i dag.

Sametinget vil fremheve viktigheten av å bygge opp forskning om reindrift med basis i samisk kulturell og faglig forståelse. Det må satses maksimalt på rekruttering til slik forskning fra samisk ungdom, for tinget tror de kan bringe med seg den tradisjonelle praktiske teori i beskrivelse og videreutvikling av en formalisert kunnskap og teori.

Reindriftingsforskningen har konsentrert seg meget om biologiske forhold ved næringen. Det er naturligvis viktig som grunnlag for forståelsen av sammenhengen mellom dyr og miljø. Like viktig er det imidlertid å studere de samfunnsmessige forhold i og rundt næringen.

Det er viktig å videreutvikle og bygge opp fagkompetanse i reindrift i de samiske miljø. Sametinget vil derfor peke på følgende tiltak som sentrale i denne sammenheng:

- opprette reindriftingsstudium ved Samisk Høgskole
- styrke og bygge opp reindriftingsforskning ved Nordisk Samisk Institutt og legge opp til et mer formalisert samarbeid mellom Instituttet og Høgskolen.
- bygge opp et kompetansesenter for reindrift.

I meldingen og for de tiltak som umiddelbart er satt igang med bakgrunn i meldingen er SUFUR trukket fram som et sentralt organ. Sametinget vil understreke at det i første rekke bør være Samisk utdanningsråd som bør ha hovedkoordineringsansvaret for planlegging av utdanningstiltak. For utdanning på videregående skolenivå og for voksenopplæring er det de samiske videregående skoler som bør ha ansvaret når det gjelder tiltak i Guovdageaidnu og Kárášjohka, der disse skolene selv ligger.

De institusjoner som har den faglige og kulturelle kompetanse i samiske utdanningsspørsmål og i vid forstand nærhet til målgruppen, bør også ha et klart oppfølgingsansvar, noe annet vil være faglig uheldig og samepolitisk uakseptabelt.

3.8. Omstillingsprogrammet

Stortingsmeldingen legger som tidligere nevnt vekt på å se de behov for endring i reindriftingspolitikken som er påkrevd, i en større samfunnsmessig sammenheng. Sametinget har ved flere anledninger påpekt det grunnleggende prinsipp som bør gjelde i samepolitisk sammenheng, som klarest kommer til uttrykk i sametingsplanen for perioden 1991-93, kapittel 3.3 "Fra norsk utkant til samisk sentrum", der det blant annet heter:

"Sametinget viser til at den overordnede strategien for nærings- og samfunnsutviklingen i de samiske områder stort sett tar utgangspunkt i at disse utgjør distriktspolitiske norske utkanter. Strategien bør nå legges om til at de samiske områder utgjør samiske sentra der det kreves ekstraordinære tiltak."

Omstillingsprogrammet i meldingen, er foreslått ut i fra en solid argumentasjon om generelle behov i deler av det samiske samfunn, som er klart historisk betinget, og en følge av tildels feilslått politikk fra myndighetenes side. Sametinget er tilfreds med at det fra Regjeringens side legges opp til tiltak som kan bidra til å styrke de samiske områders evne og mulighet til å løse utfordringene i reindriftens vanskelige situasjon.

I den foreløpige drøftingen av hvordan omstillingsprogrammet skal gjennomføres, virker det som Sametingets rolle er relativt begrenset. Omstillingsprogrammet og dets oppgaver griper direkte inn i Sametingets arbeidsområde på en rekke felter. I meldingen går det imidlertid fram at organiseringen ikke er endelig fastlagt og at dette skal utredes umiddelbart etter Stortingets behandling av den.

Sametingets prinsipielle oppfatning er at det ikke vil være naturlig med deltakelse fra tingets side, uten at tinget har hatt anledning til å uttale seg på forhånd. I det ligger det klare ambisjoner om at Sametinget skal ha det politiske og forvaltningsmessige ansvar for saker som angår den samiske befolkning. Forøvrig vises det til den ovenstående drøftingen av Sametingets rolle i forhold til reindriftspolitikken.

Sametinget mener at programstyret bør nedsettes av Sametinget og med representanter fra aktuelle departement, fylke og kommuner.

Omstillingsprogrammets tiltak må ikke baseres på kun en gjennomføring ved omdisponering av reindriftsavtalens midler, eller ved midler som på forhånd er bundet til departementale vilkår.

Sametinget ber om at Stortinget årlig bevilger særskilte midler til programstyrets disposisjon.

3.8.1. Omstillingsprogrammets forhold til reindriften

Til tross for den generelle profil det legges opp til i meldingen med hensyn til omstillingsprogrammet, er Sametinget av den oppfatning at omstillingsprogrammets primære oppgave er å løse de utfordringer reindriftsnæringen står overfor. Dette gjelder spesielt tiltak på utdanningssiden, og utvikling av virksomhet basert på næringens råvarer.

Sametinget ser det som naturlig at samarbeidet mellom programstyret og forsøksprosjektet for næringskombinasjoner blir så nært som mulig. En slik satsning vil kunne gi de som er sysselsatt i reindriften en mulighet til å utvikle næringen i hele sin bredde, fremfor en for sterk fokusering på kjøttproduksjonen. Dette vil ikke minst være sentralt i et like-

stillingsperspektiv, med tanke på potensialet som ligger i duoddji-produksjon, etc.

3.8.2. Prøveprosjektet for næringskombinasjoner

Reindrift er med i prøveprosjektet både gjennom den såkalte driftstilskuddsdelen og utviklingsdelen.

Driftstilskuddsdelen, som er begrenset til seks kommuner i de tre nordligste fylkene har flere kriterier for hvem som kommer inn under denne delen. Reindriftsutøvere som ikke har driftsenhet eller oppfyller kriteriene for å ha egen driftsenhet kan komme inn under driftstilskuddsordningen hvis de driver i kombinasjon med enten jordbruk eller fiske.

Utviklingsdelen i prosjektet omfatter flere ordninger og gjelder de kommunene som er med i Samisk utviklingsfonds virkeområde. Tilskudd til disse formål kan gis til utøvere av tradisjonelle samiske næringer (bl.a. reindrift) som vil utvikle næringskombinasjoner mellom disse eventuelt i kombinasjon med nye næringer.

Denne utviklingsdelen har som mål å klargjøre om utviklingstilskudd utenom de ordinære næringsavtalene kan skape ny sysselsetting og gi økt avkastning gjennom næringskombinasjoner.

Det som særpreger de samiske bosettingsområdene er at disse ligger i marginale strøk. Mulighetene for etablering av nye arbeidsplasser er små og dette er derfor i stor grad avhengig av den enkelte utøvers initiativ og handlekraft. For å styrke inntektsgrunlaget i disse områdene vil tilleggsnæringer i tillegg til f.eks. reindrift være av vesentlig betydning.

Prosjektet i seg sjøl skal ikke oppfordre utøvere til overgang fra eneyrke til næringskombinasjoner. Det er behov for begge tilpasningene, men er ressursgrunlaget for lite til å gi familien nok økonomisk utkomme er det nødvendig å skaffe tilleggsinntekter gjennom kombinasjon med andre næringer.

3.8.3. Omstillingsprogrammets forhold til ungdom i reindriften

De utfordringer som næringen står overfor i Indre Finnmark er ikke minst knyttet til de unges framtid i næringen. Sametinget vil understreke det ansvaret som ligger i å sikre næringens rekrutering i årene fremover. Sametinget understreker behovet for sterk satsing på alternative utdannings- og sysselsettingsmuligheter. Samtidig må ungdom i reindriften gis muligheter for bedre teoretiske og faglige kunnskaper for å fylle den rolle næringen fortsatt er ment å ha i de samiske områder.

3.9. Bruk av skatter og avgifter som virkemiddel

Av øvrige virkemidler i reindriftspolitikken er skatter og avgifter fremhevet i meldingen. Sametinget er positiv til at regjeringen legger opp til å drøfte skatte- og avgiftspolitikken i forhold til reindriften.

Det må foretas en gjennomgang av hva som kan godkjennes som driftsmiddel i reindriften. Sametinget vil spesielt påpeke kravet om at snøscooter blir akseptert som driftsmiddel.

Sametinget vil i tillegg rette søkelyset mot ett av forslagene i Fløtten-utvalgets innstilling. Det dreier seg om utøveres mulighet til å sette av inntekter fra slakting i fond (Jfr. Fløtten-utvalgets innstilling s. 19, tiltak 5.10). Fra næringens side har det vært fremhevet at utøverne i stor grad kan legge skattemessige vurderinger bak motviljen til å redusere flokkene. Dette dreier seg kanskje i stor grad om utøvere med store flokker. Mulighet til fondsavsetning med skatt på uttak av fondet vil i stor grad kunne ha samme sentrale sikkerhetsfunksjon som en stor flokk. Sametinget vil her vise til lov av 23. mars 1984 nr. 11, og ber regjeringen komme med forslag om en tilpassing av loven slik at dette forslaget kan gjennomføres.

Sametinget antar at et slikt tiltak både vil kunne ha en betydelig effekt på reintallet, samt muligheter for å gi plass til flere utøvere på sikt.

4. LIKESTILLING

Sametinget er av den oppfatning at det ligger svært store utfordringer innen reindriftspolitikken når det gjelder kvinnes stilling i næringen. De forslag regjeringen legger opp til, er etter tingets oppfatning ikke tilstrekkelig. Sametinget ser mulighetene for målkonflikter når antall mål øker og behovet for virkemiddelbruk for måloppnåelse kan gi motsatte effekter. Til tross for dette er spørsmålet om styrking av kvinners status og rolle i næringen i stor grad et holdnings- og rettighetsspørsmål, men også et økonomisk spørsmål. Kvinners arbeid og behov for sikkerhet i utøvelsen av sin næring må betraktes som likeverdig med mannens. Dette må komme til uttrykk gjennom endringer i reindriftsloven og gjennom virkemiddelpolitikken i reindriftsavtalen.

5. AREAL

Regjeringen slår i meldingens kapittel 4.3.3. fast at:

"Tatt i betraktning den uklarhet som gjelder om retts-situasjonen og de konflikter som slike utvidelser ville skape, mener departementet at en utvidelse av det samiske reinbeiteområdet må vurderes som lite aktuelt, og departementet ser ikke at det er grunnlag for spesielle initiativ i denne retning." (St. meld. nr. 28, kap. 4.3.3. s. 27 andre avsnitt.)

Sametinget er i denne sammenheng av en annen holdning. De arealer det her er snakk om er arealer som i stor grad ikke utnyttes i næringssammenheng i dag. Til tross for de problemer næringen sliter med i deler av Finnmark av hensyn til ressursuttak, presiserer også Regjeringen at man i mange områder har en lønnsom næring med et balansert ressursuttak.

Sametinget vil på bakgrunn av det ovenstående og de kommentarer som er fremført tidligere i avsnitt 3.1.1, be om at fredede arealer innenfor, og nye arealer utenfor samisk reinbeiteområde vurderes i forhold til utvikling av en av de mest sentrale samiske næringer.

6. SLUTTMERKNAD

Regjeringens melding om "En bærekraftig reindrifft" forutsetter at Sametinget skal ha en utvidet rolle ved utformingen av den fremtidige reindrifftspolitik. Sametinget er enig i denne målsetting og finner at meldingen således legger opp til mer selvråderett for det samiske samfunn. Under forutsetning av at Sametingets anbefalinger følges opp, vil reindrifftspolitikken fremstå som et ansvarsområde for hele det samiske samfunn.

Et sentralt element i de drøftinger som ligger i meldingen, er behovet for ekstraordinære tiltak for å styrke infrastrukturen i de samiske områder. Dette gjelder spesielt innen områder som forskning, utdanning og næringsutvikling, og de utfordringer som ligger i å dokumentere og videreføre de kunnskaper som spesielt reindrifftsnæringen besitter.

Samepolitikken har i lang tid dreiet seg om å påpeke det klare misforholdet mellom oppdømte behov, og ressurser til tiltak i det samiske samfunn. Det er av den grunn svært betenkelig at legitime krav og behov ikke ser ut til å finne noen løsning før en krise oppstår.

Av hensyn til framdriften i utviklingen av det samiske samfunn, er det på høy tid at krisemaksimering i samepolitisk sammenheng, kan utvikles til en konstruktiv dialog der legitime behov finner en løsning uten at man må ty til ekstraordinære kriseløsninger.

På bakgrunn av de forpliktelser som er etablert ved vedtakelse

av Grunnlovens § 110a og ratifiseringen av ILO-konvensjon 169, har Stortinget klare forpliktelser i retning av styrket samisk selvråderett. En oppfølging av denne utviklingen vil ligge i et styrket arealvern. Konkrete spørsmål i denne forbindelse forutsettes tatt opp til behandling av Samerettsutvalgets innstilling, og i forbindelse med revisjon av reindriftsloven.

Representanten Mathis M. Sara fremmet følgende tilleggsforslag etter § 22:

Sametinget viser til St.meld. nr. 28 (1991-1992) En bærekraftig reindrift.

Regjeringens melding og Sametingets egen fokusering på de ulike problemstillinger og forslag til forskjellige tiltak for å skape varige løsninger på reindriftsproblemene, har klart tilkjennegitt at det foreligger et behov for store endringer i den gjeldende reindriftslovgivning. Samtidig er Sametinget kjent med at det også foreligger forslag til endringer i reindriftsloven av 9. juni 1978 utarbeidet av Norske Reindriftssamers Landsforbund. Sametinget bekrefter herved at reindriftssamenes og reindriftens problemer er en vesentlig del av Sametingets fremtidige ansvar. Dette ansvaret mener Sametinget best kan ivaretas ved at Sametinget påtar seg å utvikle de fremtidige premisser for den samiske reindrift, bl.a. ved at Sametinget nedsetter en dertil spesielt nedsatt komite som skal utarbeide forslag til ny lov om reindrift.

Representanten Johan Jernsletten fremmet følgende forslag:

Mathis M. Saras tilleggsforslag oversendes sametingsrådet.

III VOTERING

Ella Holm Bulls forslag ble enstemmig vedtatt å legge ved protokollen.

Ingrid Smuk Rollstads endringsforslag til punkt 3.8, 4. avsnitt ble forkastet med 26 mot 10 stemmer.

Ingrid Smuk Rollstads endringsforslag til punkt 3.8, siste avsnitt ble forkastet med 29 mot 7 stemmer.

Mathis M. Saras endringsforslag til punkt 3.1 ble forkastet med 24 mot 12 stemmer.

Mathis M. Saras endringsforslag til punkt 3.3.4, siste avsnitt ble forkastet med 30 mot 6 stemmer.

Mathis M. Saras endringsforslag til punkt 6 ble forkastet med 30 mot 6 stemmer.

Hovedkomiteen for næringssakers innstilling ble forkastet med 24 mot 12 stemmer.

Mathis M. Saras forslag etter forretningsorden § 22 om behandling av tilleggsforslag ble vedtatt med 32 mot 4 stemmer.

Johan Jernslettens forslag om å oversende Mathis M. Saras tilleggsforslag til sametingsrådet ble vedtatt med 34 mot 2 stemmer.

IV ENDELIG VEDTAK

Aage Pedersens forslag til vedtak basert på sametingsrådets forslag til innstilling til hovedkomiteen for næringsaker, ble vedtatt med 28 mot 8 stemmer.

SAK 16/92 EØS-AVTALEN - HØRINGSUTTALELSE

I DOKUMENTER

- Brev av 05.03.92 fra Utenriksdepartementet
- Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde - forkortet norsk versjon
- Agreement on the European Economic Area
- Samene og EØS/EF - en foreløpig utredning av en del spørsmål
- Brev av 13.03.92 fra Sametingets president til Utenriksdepartementet v/Handelsministeren
- Brev av 25.03.92 fra Utenriksdepartementet

II INNSTILLING

Hovedkomiteen for næringsaker fremmet følgende innstilling overfor Sametinget ved saksordfører Peder Mathisen:

1 INNLEDNING

Sametinget vil med dette avgi sin uttalelse til den forelagte EØS-avtalen. Avtalen er meget omfattende, og fristen for uttalelse er svært knapp. Sametinget finner derfor grunn til å beklage at tinget som et folkevalgt organ, er sidestilt med næringslivets organisasjoner med hensyn til tidsfrist for uttalelse. I motsetning til de ulike organisasjoner som deltar i denne begrensede høringsrunden, skal Sametinget uttale seg som

et sektorovergripende organ i forhold til samiske interesser. Tidsfristen for høringsuttalelsen stiller derfor urimelige krav til vårt system, og det gir ingen mulighet til en intern høring i de samiske områder. Det kan stilles spørsmål ved forsvarligheten av en slik behandling i en så omfattende sak.

Sametingets uttalelse er tredelt. Første del inneholder noen folkerettslige betraktninger knyttet til avtalen. Andre del består av en drøfting av konsekvenser for næringslivet i de samiske områder generelt og utvalgte samiske næringer spesielt. Avslutningsvis konkluderer Sametinget i forhold til avtalen.

2 STATSMYNDIGHETENES FORHOLD TIL SAMISKE INTERESSER

Hovedpunktene for statsmyndighetenes samepolitikk tar i dag utgangspunkt i at samene er en etnisk minoritet og et eget folk, men samtidig er de også norske borgere. For at samene skal kunne bestå som et eget folk også i framtiden, må det gjennomføres særskilte tiltak overfor den samiske befolkningen. Målet er rettferdighet og faktisk likeverdighet mellom samisk kultur og annen kultur i landet. Samene som minoritet står svakt i forhold til flertallsbefolkningen. Samene som gruppe rår heller ikke over noen særlige politiske maktmidler som kan oppveie deres minoritetsstilling. Sametinget er et redskap som blant annet skal bidra til en slik utvikling, samt til en rettferdig behandling av det samiske mindretall.

Den internasjonale rettsutviklingen av forholdet til etniske minoriteter og urbefolkninger må utgjøre en sentral del av vurderingsgrunnlaget for utformingen av myndighetenes samepolitiske tiltak. Statsmyndighetenes ansvar omfatter å legge forholdene til rette for at samene får de nødvendige virkemidler til selv å sikre og videreutvikle sin kultur på egne premisser i den grad de selv ønsker det. Samene bør derfor ha en vesentlig grad av selvråderett og innflytelse i spørsmål av særlig betydning for den samiske kulturs stilling. Spesielt omfatter dette de rammebetingelser myndighetene setter for samisk kulturutøvelse til enhver tid.

Samene har også selv ansvaret for den samiske kulturs framtid. Det er Sametinget som skal ha den førende rollen i den politiske utviklingen av samenes framtid. Det er Sametingets ansvar å sørge for at grunnlovsparagrafen om samenes rettsstilling og samelovens målsetting gis et positivt framtidsrettet innhold.

For at samisk språk, kultur og samfunnsliv skal kunne bevares og utvikles, må de tiltak som iverksettes stå i forhold til oppgavene både hva bredde og ressurser angår. Sametinget skal være det fremste organ til å utøve det skjønnsom skal være retningsgivende for statens kulturpolitikk overfor samene i Norge.

2.1 Grunnloven § 110 a

Grunnloven § 110 a om samiske rettigheter understreker på den mest høytidelige og forpliktende form vår rettsorden kjenner, de norske myndigheters ansvar for at den samiske kultur opprettholdes og gis utviklingsmuligheter. Grunnlovsbestemmelsen fastslår på prinsipielt grunnlag berettigelsen av at det gjennomføres spesielle tiltak for å nå dette mål. Gjennomføringen av prinsippet skjer ved lovgivning og andre vedtak av de offentlige myndigheter (jf. Innst.S.nr. 147 (1987-88)).

Grunnlovens § 110 a inneholder både vern mot en politikk som truer samisk kulturutøvelse og en forpliktelse til å iverksette positive tiltak for samisk kultur. Forpliktelsen i § 110 a omfatter m.a.o. også det materielle grunnlaget for den samiske kulturutøvelse (jf. NOU 1984: 14, s. 19).

Den utredningen Sametinget har fått utarbeidet, viser til at en norsk tilslutning til EØS/EF "har vært antatt" å kunne skje etter vedtak i grl. § 93, (jf. utredningens s. 26), som vil innebære at grunnloven vil gå foran de vedtak som gjøres innen EØS.

Det har vært hevdet at grl. § 93 ikke kan brukes ved en tilslutning til EØS eller EF. Et forbehold i bestemmelsen om at overføring av myndighet skal være "paa et sagligt begrenset Omraade" skape problemer. Et alternativ er å vedta tilslutningen etter prosedyren i grl. § 112. Da vil den nye grunnlovsbestemmelse ved motstrid i utgangspunktet gå foran grl. § 110 a etter prinsippet om at nyere regler går foran eldre (lex posterior).

Dette vil i så fall kunne bremse den positive utviklingen for samene som har skjedd de senere år. I verste fall reverseres utviklingen dersom grl. § 110 a skal underordnes EØS/EF-retten.

2.2 Artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966

De folkerettslige forpliktelsene Norge er bundet av er også gitt en grundig drøftelse i Ot.prp. nr.33 (1986-87), (jf. kapittel 4 s. 25-37). Spesielt er det viktig at artikkel 27 i FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966, inkluderer vern av det materielle grunnlaget for samisk kulturutøvelse. Stortingets justiskomite uttalte om dette at:

"Komiteen slutter seg til oppfatningen om at staten har en forpliktelse til positivt å bidra til at den samiske folkegruppe har materielle forutsetninger for å dyrke sin kultur og sitt

språk, samt gis innflytelse på det fysiske og økonomiske grunnlaget for sin kulturform." (jf. Innst. O. nr. 79 (1986-87) punkt 4 s. 5).

NOU 1984: 14, om samenes rettstilling, gir kulturbegrepet en bred tolkning:

"Et kjernepunkt i tolkingen gjelder forståelsen av kulturbegrepet i bestemmelsen. Det er ikke tvilsomt at begrepet kultur her dekker en lang rekke ytringsformer som bøker, aviser, radio, fjernsyn, teater, bildende kunst, plateopptak osv. Det kan nok være enkelte grensespørsmål i denne henseende, men de er mindre vesentlige for dette utvalg. Derimot er det et sentralt spørsmål for vår utredning om kulturbegrepet i artikkel 27 i tillegg til slike "ideelle" ytringsformer også omfatter de materielle forutsetninger for den ideelle ("åndelige") kulturen. Dersom dette spørsmålet besvares bekreftende, har det betydning for samenes rett til næringsutøvelse og samenes rettigheter til land og vann." (jf. NOU 1984:18, s. 19).

Samerettstvalget konkluderer at art. 27 klart hjemler et særlig vern for minoriteter.

Å beskytte samiske områder mot utenlandske etableringer og bosetting vil bli vanskelig da dette kan oppfattes som skjult diskriminering, og dermed være i strid med EØS/EF-retten (jf. EØS-avtalens del III, kapittel 2). Dersom restriksjoner som settes sidestiller norske og utenlandske borgere, kan man i prinsippet unngå disse forbudene (jf. EØS-avtalens art. 61, nr. 3, bokstav c)). Man bør imidlertid være klar over at det generelt skal lite til før noe som fremtrer som en tillatt type forskjellsbehandling oppfattes som skjult diskriminering. Den utredningen Sametinget har fått utarbeidet, peker på at det er usikkert om det overhodet påhviler staten noen forpliktelse til å forhindre at private borgere gjennom sine handlinger og tiltak setter samenes kulturutøvelse i fare. Sametinget vil imidlertid påpeke at denne forpliktelsen er hjemlet i grl. § 110 a.

2.3 ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater

Et annet dokument som er sentral med hensyn til folkerettslige forpliktelser er ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk i selvstendige stater. Konvensjonen ble ratifisert av Norge 20. juni 1990 (jf. St. prp. nr. 102 (1989-90)) og trådte i kraft 5. september 1991. Konvensjonens artikkel 7 synes å ha spesiell relevans til forholdet mellom samiske interesser og

EØS-avtalen. I artikkelen nr. 7 skal urbefolkninger ha rett til å vedta sine egne prioriteringer for utviklingsprosessen og til å ha kontroll med sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling. En konflikt vil oppstå dersom Sametinget får en større selvråderett og foretar prioriteringer til beste for den økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling for det samiske samfunn, men samtidig ikke forenlig med EØS-avtalen. Hvilke konsekvenser dette vil få, er uklart da det er usikkert om ILO-konvensjonens forpliktelser går foran forpliktelsene etter EØS/EF-retten, jf. punkt 3.1 nedenfor.

3 GENERELLE BETRAKTNINGER OM EØS-AVTALENS VIRKNING FOR SAMISKE OMRÅDER

Det sentrale spørsmålet for en samisk framtid, er det å sikre det materielle grunnlaget for å bevare og utvikle språk, kultur og samfunnsliv. Norge må muligens avvike fra de folkerettslige forpliktelser nasjonen har påtatt seg overfor den samiske befolkningen, både nasjonalt og internasjonalt, dersom EØS-avtalen vedtas. Det er derfor viktig å se på de mulige effekter EØS-avtalen og de fire friheter vil ha generelt i de samiske områder.

De områdene samene i hovedsak bebor kan karakteriseres ved spredt bosetning og relativ svak næringsstruktur. Næringslivet består i det meste av primærnæringer og tjenesteytende næringer. Generelt er det relativt begrenset i hvilken grad videreforedling av råvarer finner sted i disse områdene. I stor grad vil man kunne karakterisere samiske områder som råvareleverandører i næringssammenheng.

I mange næringspolitiske sammenhenger, vil samiske interesser m.h.t. sikring av det materielle grunnlag for samisk kultur og samfunnsliv, være sammenfallende med generell distriktpolitikk. Sametinget vil derfor her drøfte EØS-avtalens eventuelle konsekvenser for en del sentrale distriktpolitiske virkemidler som til nå har vært i utstrakt bruk i de samiske områder. Tinget vil her peke på den samiske kulturs avhengighet av å bevare hovedtrekkene i bosettingsmønsteret i området.

Hovedelementene i norsk distriktpolitikk har inntil i dag vært, i uprioritert rekkefølge:

- Diverse transportstøtteordninger
- Lån, garantier og tilskudd (inkludert driftstilskuddsordninger. Karakterisert ved DU's virksomhet).
- Markedsreguleringer gjennom statsmonopoler. (Innen primærnæringene).

- Differensiert skatte- og avgiftspolitik.
- Importrestriksjoner i form av kvantitative reguleringer og toll/avgifter, for enkelte produkter (primært landbruksprodukter og fisk).

Bruken av disse virkemidlene har i distriktpolitisk sammenheng i hovedsak vært motivert av behovet for å stimulere/utvikle næringslivet i distriktene, samt skjerme typiske distriktsnæringer mot konkurranse fra utlandet.

En stor del av de distriktpolitiske virkemidler som til nå har vært i bruk i næringssammenheng kan karakteriseres som statsstøtte. I EØS-avtalen presiseres reglene for statsstøtte innen avtalens område i kapittel 2, art. 61 pkt.1. Der fastsettes grunnprinsippene for bruk av statsstøtte innen EØS-området:

1. Med de unntak som er fastsatt i denne avtale, skal støtte gitt av EF's medlemsstater eller EFTA-statene eller støtte gitt av statsmidler i enhver form, som fordreier eller truer med å fordreie konkurransen ved å begunstige enkelte foretak eller produksjonen av enkelte varer, være uforenlig med denne avtales funksjon i den utstrekning støtten påvirker samhandelen mellom avtalepartene.

Det er et faktum at dagens distriktpolitikk i stor grad er motivert ut i fra en målsetting om en materiell utjamning mellom ulike grupper og regioner, i kombinasjon med et mål om å beholde bosetningsmønsteret. Erkjennelsen av en stadig åpnere økonomi, og økt effektiviseringspress med behov for å utnytte stordriftsfordeler og nærhet til markedet, stiller så store krav til næringslivet i marginale områder at særskilte tiltak i lang tid er funnet nødvendig som element i en målrettet virkemiddelbruk.

Sametinget frykter at de fleste av de tidligere nevnte distriktpolitiske virkemidler på sikt vil være uforenlig med den avtalen som nå er ferdigforhandlet.

Sametinget er oppmerksom på at den EØS-avtalen som nå er ferdigforhandlet inneholder en lang rekke elementer som under enhver omstendighet vil berøres av de GATT-forhandlinger Norge i dag deltar i, og er forpliktet til å følge, spesielt hva gjelder importrestriksjoner og statsstøtte. I så måte synes det klart at bruk av offentlige virkemidler i næringssammenheng uavhengig av en eventuell stortingsgodkjent EØS-avtale, vil være underlagt en betydelig internasjonal kontroll.

Utredninger om hvilke konsekvenser dette vil ha for sysselsetting og næringsliv i de samiske områder, er ikke forelagt tinget. Det er derfor vanskelig å forholde seg til de konkrete

utfordringer næringslivet i området vil stå overfor ved en eventuell undertegnelse av avtalen fra Norges side. Det kan imidlertid hevdes med tyngde at distriktene generelt, og Nord-Norge spesielt, vil få problemer med å kompensere for sentraliseringsprosesser gjennom økt tilgang til det europeiske markedet.

I EØS-avtalen legges det opp til å unnta primærnæringene fra de generelle prinsippene for de fire friheter. Samtidig uttrykkes det i avtalens artikkel 19:

- 1. Avtalepartene skal undersøke de vanskeligheter som måtte oppstå i handelen med landbruksvarer, og skal bestrebe seg på å finne egnede løsninger.*
- 2. Avtalepartene skal fortsette sine bestrebelser med sikte på en gradvis liberalisering av handelen med landbruksvarer.*
- 3. For dette formål vil avtalepartene innen utgangen av 1993 og senere med to års mellomrom gjennomgå vilkårene for handelen med landbruksvarer.*
- 4. I lys av resultatene av gjennomgangen, innenfor rammen av deres respektive landbrukspolitik og under hensyntagen til resultatene av Uruguay-runden vil avtalepartene innenfor rammen av denne avtale avgjøre videre reduksjoner av enhver form for handelshindringer innen landbrukssektoren, på preferansebasis, bilateral eller multilateral basis og på gjensidig fordelaktig basis, herunder handelshindringer som følger av statlige handelsmonopoler i landbrukssektoren.*

På bakgrunn av det ovenstående finner Sametinget grunn til å stille spørsmålstegn ved de faktiske muligheter til å unnta landbruksprodukter i forhold til avtalen på sikt.

3.1 Sametingets mulighet til næringspolitiske prioriteringer

Sametinget har klare ambisjoner om å øke sin myndighet i retning av større indre selvstyre. Med bakgrunn i de positive endringer i samenes rettssikkerhet og internasjonale konvensjoner Norge har ratifisert, har det til nå vært klare signaler om at myndighetene langt på vei er villig til å utvide Sametingets innflytelse i samiske samfunnsspørsmål. Det er derfor relevant i EØS-sammenheng å stille spørsmålet om Sametingets mulighet til selvstendig forvaltning i næringssspørsmål, begrenses som en følge av de forpliktelser Norge gjennom avtalen inngår.

Sametinget kan gis en rammebevilgning for sin virksomhet. Da er spørsmålet om Sametingets eventuelle prioriteringer i næringssspørsmål vil rammes av avtalens forpliktelser. I så tilfelle vil Sametingets myndighet til å prioritere innenfor egne rammer, begrenses sterkt. Man ser for seg en situasjon der norske myndigheter pålegges nedskjæringer i Sametingets budsjett, som en følge av Sametingets prioriteringer i næringssspørsmål.

4 SAMISKE NÆRINGER

Samiske næringer er til nå ikke klart definert. I samepolitisk sammenheng har det i omtale av samiske næringer vært ment primærnæringer i det samiske området, og som har en tradisjonell forankring i de ulike lokalmiljø. I så måte synes det som om EØS-avtalen på kort sikt ikke vil få dramatiske konsekvenser for disse.

Regjeringen har i det siste lagt betydelig arbeid i en gjennomgang av politikken for primærnæringene. Det vises i den sammenheng til Alstadheimutvalgets innstilling om jordbruket, strukturmeldingen om fiskerinæringen og stortingsmeldingen om reindrift. Felles for disse er blant annet at de legger opp til permanente reduksjoner i overføringene til disse næringene. Sametinget har uttalt seg om de ovenfornevnte dokumenter, og konkluderer i den sammenheng med behovet for særlige ordninger for de samiske områder.

4.1 EØS og reindrift

Reindriften har i dag en sentral posisjon blant de samiske næringer. På bakgrunn av sin særstilling, både i form av samisk tilknytning og sitt særegne produkt, vil det i EØS-sammenheng være relativt lett å argumentere for avvikende ordninger i forhold til prinsippene i avtalen. Etablering i næringen er koblet til etnisk tilhørighet og er i så måte en etableringshindring som utestenger såvel øvrige nordmenn som utlendinger. Videre er produktene fra næringen særegne og konkurrerer i liten grad med produkter fra andre land i EØS-området. Begge disse momentene gjør at positiv diskriminering av reindriften høyst sannsynlig kan opprettholdes innenfor en EØS-avtale.

I stortingsmelding nr. 28 (1991-92) En bærekraftig reindrift, legges det opp til å utnytte markedspotensialet for reinkjøtt bedre. Gjennom en bedre markedspolitik og bedret kjøttkvalitet, vil man søke å øke inntjeningen i næringen. Den pris man vil kunne oppnå på reinkjøtt vil delvis være avhengig av dette, men i stor grad også av prisutviklingen på andre kjøttprodukter. Et fall i prisene på andre kjøttslag vil begrense reinkjøttets prispotensiale.

Mye vil avhenge av om man klarer å utnytte den mulighet som ligger i bedret markedstilgang på det europeiske markedet.

4.2 EØS og landbruket

Sametinget har i forbindelse med tingets behandling av Alstadheimutvalgets innstilling NOU 1991:2 A, B, C, norsk landbrukspolitik, nedfelt prinsipielle synspunkter på landbrukspolitikken i samiske områder. Der heter det blant annet i forhold til mål om spredt bosetning:

Sametinget vil i denne sammenheng vise til at et sentralt vilkår for vern og utvikling av samisk kultur er nettopp opprettholdelse av samisk bosetning i de samiske lokalsamfunn. Den fortsatte bosettingen i disse lokalsamfunn er sterkt avhengig av jordbruk, som har store ringvirkninger for sysselsettingen.

Videre uttrykkes det i forhold til virkemiddelbruk i samiske bosetningsområder:

Sametinget mener at for å opprettholde "Mål om spredt bosetning" må landbruket i de samiske bosetningsområdene gis rammebetingelser i form av importbeskyttelse, produksjonsmålsettinger, inntektsmuligheter og sosiale kår som gjør det attraktivt å drive landbruksproduksjon.

I forhold til EØS er det en rekke landbruksprodukter som faller inn under avtalen. Oversikten i protokoll 3, tabell I og II, viser at blant annet en del melkeprodukter, grønnsaker og annet, er varer som innkluderes i avtalen, om enn i forbindelse med overgangsordninger og mulighet for prisutjevningstiltak. Dette sammen med den tidligere refererte artikkel 19, gjør at Sametinget vil uttrykke en reell frykt for landbrukets fremtid i samiske bosetningsområder.

4.3 EØS og fiskeri

Sametinget har ved flere anledninger i fiskeripolitisk sammenheng pekt på den betydning kyst- og fjordfiske har for den sjøsamiske befolkning. Reguleringsbestemmelsene i torskefisket de seneste årene har slått uheldig og urettferdig ut for de minste fartøyene. Det er innenfor denne gruppen en finner de fleste fjordfiskerne i de samiske bosetningsområdene, hvor fiske ofte drives i kombinasjon med annen primærnæringsvirksomhet.

Hvilke konsekvenser en EØS-avtale vil ha for lokale fiskere i nære kyst- og fjordfarvann, er det ut fra avtalen vanskelig å uttale seg bastant om. Det har lenge i forhandlingene vært et spørsmål om å bytte markedsadgang for norske produkter mot bedre ressurstilgang for EF-flåten i norske farvann. Men dette er ikke tatt inn i avtalen. I praksis vil dette likevel kunne være mulig ved en fordelingsnøkkel hvor EF-flåten, som tredjeland i forhandlingene, skal gis større andel i torskeressursene nord for 62J, mot adgang for fiske i EF-farvann. Dette vil over tid gi større press på torskeressursene i Barentshavet, noe som er svært betenkelig ut fra den generelle ressursituasjonen i nord.

Skal tredjelandskvoten på torsk økes, som følge av bindende avtaler med EF-land, vil det avgjort være påkrevet å sikre andeler av torskeressursene for kyst- og fjordfiskeflåten. Når det gjelder de folkerettslige og juridiske forhold som staten er forpliktet av med hensyn til kulturvern, så synes dette å bli undergravd av de bestemmelser som EØS/EF-retten prinsipielt legger til grunn for sitt økonomiske og politiske arbeid. Dette synes også å gjelde innenfor fiskerinæringen, noe Sametinget ikke kan akseptere ut fra de rettighetskrav som må gjelde og ut fra de forpliktelser som nasjonalt er nedfelt for å gi den samiske befolkning kulturvern. Det er spørsmål om å etablere et kulturvern hvor fiske i lokale farvann inngår som en vesentlig del av den sjøsamiske befolknings materielle tilpasning.

4.4 EØS og turisme

Sametinget har i sak R 8/91, uttalt seg i forbindelse med NOU 1990:14 Norsk bygdeturisme - ei næring med fremtid. Tinget er i utgangspunktet positiv til den satsning det legges opp til i reiselivsnæringen med utvikling av kulturbasert turisme i samiske områder. Sametinget deler den optimisme som knyttes til potensialet i næringen, og ser de utfordringer som ligger i å presentere de samiske områder i reiselivssammenheng.

I forhold til EØS-avtalen, er nettopp turisme et sentralt samarbeidsområde. Sametinget ser et klart behov for en regulering av næringen, og føler et ansvar for at følgende vektlegges:

- 1 Presentasjon av samisk kultur, som i reiselivssammenheng er et særdeles salgbart produkt, bør underkastes en viss kontroll.

- 2 Turisme basert på ferdsel i utmark, må reguleres.

I forhold til disse punktene og EØS-avtalen, er det tingets oppfatning at manglende etableringshindringer for utenlandske selskaper, vil begrense mulighetene for kontroll med næringen. I den sammenheng vises det til den ovenfornevnte uttalelsen fra Sametinget i sak R 8/90, der det avslutningsvis heter:

En forutsetning for at en slik satsing kan lykkes er at kulturelle og andre sider av turismen, gjennomdrøftes fra en samisk synsvinkel.

Et annet sentralt moment som berører de ovenfornevnte avsnitt om øvrige samiske næringer er også berørt i samme sak, der det blant annet heter:

...Det er de lokale menneskelige, kulturelle og naturgitte ressursene som tross alt danner grunnlaget for levende bygdesamfunn, uansett hvilke tiltak som iverksettes. En satsning på bygdeturisme må derfor skje i en slik skala at det lokale perspektivet ikke tapes av synet, verken på organisasjons- eller markedsføringssiden.

EØS-avtalen gir etter Sametingets oppfatning begrenset mulighet til å foreta reguleringer i reiselivsnæringen som sikrer det ovenfornevnte.

5 RETTIGHETSSPØRSMÅL

At samiske rettigheter ikke er tilfredsstillende utredet og ivare tatt, er konstatert og erkjent av norske myndigheter i og med at Samerettsutvalget ble nedsatt i 1980. Fra samisk side har det aldri vært akseptert at den tradisjonelle samiske eiendomsretten skulle være oppgitt. Når ILO-konvensjon 169 er utarbeidet, ratifisert av Norge og trådt i kraft, medfører det klare føringer for Samerettsutvalget. Dette vil i første omgang gjelde rettstilstanden i Finnmark, der Staten påstår å være eier av grunnen, og hvor Sametinget med støtte i ILO-konvensjonen 169, ønsker å få en sterkere forvaltningsrett til utmarksressursene. Vedkommende folk har etter konvensjonen rett til den nødvendige grad av kontroll og egenforvaltning av sine landområder. Etter Sametingets oppfatning er det sannsynlig at en EØS-avtale vil begrense Sametingets frihet i denne forvaltningen. Avtalen begrenser muligheten for diskriminering selv om den begrunnes med behovet for å beskytte samisk kultur- og næringsvirksomhet.

Rent prinsipielt, noe det er bred folkerettslig enighet om, har staten rettsplikt til å gi kulturvern for en urbefolkning som samene. At dette kulturvernet også omfatter det materielle kulturgrunnlaget har professor dr. jur. C. Smith redegjort grundig for. Utredningen er en redegjørelse for hvilke rettslige forpliktelser norske myndigheter er bundet av overfor samene, etter grunnloven og folkeretten, med hensyn til næringsregulering på et bestemt område. Utredningen slår fast rettigheter til fiskere i samiske strøk, som innebærer en særbehandling med bakgrunn i forpliktelsene om kulturvern.

6 FORHOLDET TIL 3. VERDEN OG URBEFOLKNINGER

I globalt perspektiv er det et viktig anliggende for det samiske folket og for Sametinget å forsvare urbefolkningsinteresser mot at sterke kapitalkrefter utnytter deres naturressurser slik at deres næringsgrunnlag og kultur blir truet. EF's siktemål å utvikle en liberal verdensøkonomi basert på markedskreftene, gir grunn til å frykte at det europeiske fellesskapet i sterk grad vil prioritere egne økonomiske interesser på en slik måte at

urbefolkningene og minoriteter ytterligere blir tapere i verdenssamfunnets felles økonomiske utvikling. Dette vil også gjelde de materielle og kulturelle rettigheter som ILO-konvensjonen 169 tar sikte på å beskytte. I avtaletekstene ser Sametinget ingen uttrykt målsetting å beskytte urbefolkninger og minoriteter mot en slik utvikling.

7 KONKLUSJON

Sametinget vil presisere at det dokument tinget nå får anledning til å uttale seg om, er en ferdigforhandlet avtale. Avtalen berører ikke eksplisitt samiske interesser, og dermed heller ikke konsekvenser for den samiske kulturs materielle grunnlag; næringsliv og bosetting.

Sametinget føler seg derfor ikke trygg for at en samisk framtid blir ivaretatt på en betryggende måte ved inngåelse av EØS-avtalen. Det materielle grunnlaget er av avgjørende betydning for fortsatt samisk bosetting og næringsvirksomhet. Skal samene være trygge for egen framtidig eksistens i de samiske bosettingsområdene, mener Sametinget at nødvendige ordninger må hjemles i avtaleform.

Sametinget finner heller ikke at det er avklart om en EØS-avtale kan komme i konflikt med både de nasjonale og internasjonale forpliktelser Norge har erkjent og lovhjemlet i urbefolkningsspørsmål.

Sametinget kan ikke tilrå en avtale som ikke eksplisitt har berørt muligheten for unntak i spørsmål som vedrører samene som urbefolkning, og heller ikke uttrykkelig sikrer at nasjonale og internasjonale rettsregler som Norge har bundet seg til, samt politiske erklæringer, kan etterleves. Sametinget mener det er grunnlag for særlige ordninger for den samiske befolkning av samme karakter som er slått fast for øygrupper, selv om samene bebor det europeiske fastland.

Den foreliggende avtaletekst kan komme til å sette begrensninger i forhold til det samiske samfunnet på mange områder. Avtalen skaper usikkerhet om Sametinget som folkevalgt politisk organ i framtiden kan utvikle seg i tråd med de intensjoner og målsettinger tinget er opprettet for, og realisere de mål som er uttrykt i Sametingets planer og vedtak. For eksempel vil Sametingets prioriteringer i næringsspørsmål være av de saker som kan komme i konflikt med EØS-avtalens formål og prinsipper.

Sametinget vil beklage at samene ikke har hatt tilstrekkelig innflytelse i EØS-prosessen. Dette gjelder både selve avtaleforhandlingene og den rolle Sametinget er tillagt i hørings-

runden. Den knappe høringsfristen har ikke gitt Sametinget noen muligheter til å innhente synspunkter fra relevante parter i det samiske samfunn, og heller ikke gitt Sametinget mulighet til å sette seg detaljert inn i avtaletekstens innhold.

Arbeiderpartiets sametingsgruppe v/ Egil Olli, fremmet følgende forslag til endring:

pkt. 3, 1. avsnitt, 2. setning endres muligens til ikke.

Siste avsnitt side 6 strykes, som begynner med :
Sametinget frykter....

2. avsnitt side 7 strykes, som begynner med:
Utredninger om hvilke konsekvenser...

pkt. 3.1, 2. avsnitt, 2 siste setninger erstattes med følgende:

Det synes ikke som det er noen reell fare for at Sametingets muligheter til å prioritere innenfor sine gitte rammer skulle kunne bli begrenset ved en EØS-avtale.

pkt. 4, 1. avsnitt, siste setning strykes på kort sikt.

pkt. 4.3, 3. avsnitt, 2. og 3. setning strykes og siste setning endres til:

Det må etableres et kulturvern hvor fiske i lokale farvann inngår som en vesentlig del av den sjøsamiske befolknings materielle tilpasning.

pkt. 4.4. I siste avsnitt endres begrenset til fortsatt.

pkt. 5. 1. avsnitt, 2 siste setninger strykes.

pkt. 7 Konklusjon endres til:

Sametinget konstaterer at det nå foreligger en ferdigforhandlet EØS-avtale. Den meget grundige faglige utredningen som Sametinget selv har initiert, har tatt for seg hvordan samiske interesser eventuelt blir berørt i avtalesammenheng. Konklusjonene der går nærmest helt entydig i retning av at verken samisk kultur eller næringsliv blir negativt berørt av en EØS-avtale.

Særlig viktig er omtalen av de folkerettslige og juridiske forpliktelsene Norge er bundet av overfor den samiske befolkning. I den forbindelse sies det i oppsummeringen:

EØS-avtalen vil ikke ha noen betydning for verken Sameloven eller Lappecodisillen. Den positive

særbehandlingen av samene eller hele lokalbefolkningen er mulig, uten å komme i strid med EF-retten.

- heller ikke forbudet mot statsstøtte burde skape særlige problemer når det gjelder slik støtte til samiske næringer og distrikter.
- de direkte effektene av en EØS-avtale på kulturen, ser ut til å være heller små.
- EØS-avtalen skaper ikke problemer for verken litteratur, musikk, billedkunst, teater, kulturminnevern eller museumsvirksomhet.
- avtalen legger ingen hindringer i veien for at norske myndigheter kan føre en samisk språkpolitikk i den samiske språklovens ånd.

1) Sametinget forutsetter at norske myndigheter anvender Gr.l. § 93 ved en tilslutning til EØS-avtalen.

Ut i fra dette grunnlaget vil Sametinget tilrå at EØS-avtalen ratifiseres.

2) Sametinget vil likevel påpeke som en vesentlig mangel at avtalen ikke eksplisitt nevner samiske interesser. I det framlegget som går fra regjeringen til Stortinget, er det uomgjengelig nødvendig med en drøfting og klargjøring av EØS-avtalens forhold til samisk næringsliv og kultur i vid forstand.

3) Sametinget vil likeledes, ut fra hensynet til sikring av det materielle grunnlaget for samisk kultur, be om at det ved første mulighet, taes inn unntaksbestemmelser i EØS-avtalen, f.eks. i likhet med særbestemmelsene for Åland.

Representanten Leif Dunfjeld fremmet følgende endringsforslag:

Pkt. 7, 4. avsnitt, siste setning, endres til:

Sametinget mener det er grunnlag for særlige ordninger for den samiske befolkningen av samme karakter som er akseptert for inuittene på Grønland, selv om samene bebor det europeiske fastland.

Representanten Johan Larsen fremmet følgende forslag til nytt punkt:

Sametinget ber om at det i videre behandling av EØS, blir bedt om at ILO-konvensjonens bestemmelser blir konkretisert i forhold til samiske rettigheter. ILO-konvensjonens bestemmelser blir innarbeidet i norsk lovtekst.

III VOTERING

Egil Ollis endringsforslag ble forkastet med 28 mot 8 stemmer

Leif Dunfjelds endringsforslag til pkt. 7, 4. avsnitt siste setning, ble enstemmig vedtatt.

Johan Larsens forslag om å oversende sitt tilleggspunkt til sametingsrådet ble enstemmig vedtatt.

IV ENDELIG VEDTAK

Hovedkomiteen for næringssakers innstilling med endringer, ble vedtatt med 28 mot 8 stemmer.

Midlertidige permisjoner ble innvilget for følgende representanter:

08.04.92: Representanten Ante M. Eriksen ble innvilget permisjon fra kl. 12.00 og ut møtet.

08.04.92: Representanten Jarle Jonassen ble innvilget permisjon fra kl. 12.00 og ut møtet.

08.04.92: Representanten Ella H. Bull ble innvilget permisjon fra kl. 12.00 og ut møtet.

SAK 17/92 FARENE FOR ATOMFORURENSNING I NORDOMRÅDENE**I INNSTILLING**

President Ole Henrik Magga fremmet følgende innstilling:

Sametinget vil med bakgrunn i den informasjon som er nådd oss via media den siste tiden, henvende seg til norske myndigheter med bønn om å aktivt engasjere seg for å stanse trusselen for atomforurensning som befolkningen i nordområdene står ovenfor.

Vi ser i dag konsekvensene av de siste tiårs stadige teknologiske opprustning og våpenkappløp i form av radioaktiv stråling ved prøvesprengninger, lekkasjer ved lagring og uhell i atomreaktorer både på land og sjø.

Sametinget ser med bekymring på de konsekvenser dette har hatt og fremdeles vil ha i lang tid framover. Faren for uhell ved atomkraftverkene på Kola eller ved de planlagte prøvesprengningene på Novaja Zemlja gjør at befolkningen i disse områdene vil måtte leve i stadig angst og usikkerhet for sitt liv og sin framtid.

Sametinget ber derfor Norge om å ta initiativ for å sikre situasjonen ved atomkraftverkene ved Imandrasjøen på Kola, ved St.Petersburg og i Litauen, og om nødvendig yte nødvendig økonomisk eller teknologisk bistand til dette.

Sametinget er også meget urolig over nyhetene om at Russland vil gjenoppta prøvesprengningene på Novaja Zemlja, og henstiller til Norge om å øve press overfor det internasjonale samfunn om at all atomprøvesprengning stanses.

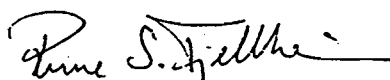
Urbefolkninger verden over har fått lide på grunn av supermaktens våpenkappløp og krigføring, og Sametinget vil påpeke Norges ansvar for et internasjonalt initiativ som kan bidra til fred og et akseptabelt livsmiljø for kommende generasjoner.

Representanten Johan Jernsletten fremmet forslag om at saken oversendes sametingsrådet for videre behandling.

II ENDELIG VEDTAK

Johan Jernslettens forslag om å oversende saken til sametingsrådet for videre behandling ble enstemmig vedtatt.

Sametingets administrasjon 06.05.1992

Rune S. Fjellheim
Ref.